GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

A 137

JAC. AHRENBERG.

Bilder

Minnen och intryck.

SÖDERSTRÖM & COMP.

BILDER

MINNEN OCH INTRYCK

AF SAMME FORFATTARE:

ANOR OCH UNGDOM, två berättelser.

HIHULITER, skildringar från Östra Finland.

STOCKJUNKARN, en berättelse från Karelen.

FAMILJEN PA HAAPAKOSKI, roman.

ÖSTERUT, berättelser.

JAC. AHRENBERG

BILDER

MINNEN OCH INTRYCK

HELSINGFORS
SÖDERSTRÖM & C:os FÖRLAG
1895.

FREDRIKSHAMN
TRYCKERI- OCH TIDNINGS-AKTIEBOLAGETS TRYCKERI
1895.

ETT LIF

Ett lif.

Martha Svenonius var den sista telningen af en bland dessa sega, uthålliga, begåfvade prestfamiljer i Finland, som generation efter generation tagit del i folkets sorger och fröjder. Hennes fader, kyrkoherden Svenonius, hade varit gymnasiilärare i X . . . Han hade varit en både praktiskt dugande och lärd man. När lektorns familj år för år försökades, utan att inkomsterna därför togo till, hade han, som det brukades den tiden, låtit prestviga sig och sökt första lediga pastorat.

Hans lärdom och kända administrativa förmåga tillåto honom hoppas att vid första ledighet vinna befordran till en större stadsförsamling, där hans rika kunskaper kunde komma till en bättre, en mera direkt användning; men däraf vardt intet, oeh detta af följande sorgliga skäl. Några månader efter det kyrkoherden Svenonius blifvit installerad i sitt embete, bröt där i församlingen en häftig, smittosam epidemi ut. Kyrkoherden, som var en om den allmänna hygienins vikt och betydelse underkunnig man, kämpade hårdnackadt emot epidemin och sina församlingsmedlemmars sedan århundraden inrotade sorglöshet och fatalism i just detta afseende. Han drömde om att kunna väcka — kanske rycka upp — denna befolkning, som här i sekler slumrat i ro vid den stora modern naturens barm och som från far till son i längst förgångna led tagit emot den onda som den goda dagen med samma sinneslugn. När hans hustru tviflande log åt hans drömmar, kallande dem endast för vackra tankar, svarade han med filosofen:

„Menskligheteus väg genom tiderna är strödd med lik af vackra tankar".

— Men, invände hustrun, om så är, är det ju sorgligt att skönhet och sanning skola ha så ringa lifskraft!

— Ja, sorgligare vore det, om dessa tankar aldrig vaknat till lif, ty var viss att under sin

korta lefnad ha de tändt gnistor, spridt frön, som bära dem framåt i nya former äfver nya generationer, och en dag skola de döda tankarna stå upp ur sin tidigt öppnade graf, tagas emot som vårens fåglar, och ingen skall tvifla på sanningen af deras lifskraft.

Och ifrigt och hängifvet, men med fog och lämpor, gick han ut i striden mot smittan, predikande renlighet och kamp mot detta „se on sallittu“ som i sekler hållit vårt folk fånget. Hans ljusa tro blef icke bruten, men väl hans lefnadsmod, ty alla hans fyra raska piltar skördades af döden, just af den sjukdom han bekämpat, och ingen med namnet Svenonius skulle mera föra slägtens namn och dess talan i vårt land.

I utbyte mot hvad döden tagit, gaf väl lifvet kort därpå åt föräldrarna en dotter, den lilla Martha, det sista friska skottet på en gammal ärrig stam, ett skott, som rakt, kraftigt och blomstrande sköt upp och bredde sig ut i det tomrum döden skapat. Men denna ersättning var de gamla icke nog. Modern, ursprungligen en eldsjäl full af lif, sörjde sig inom några år till lungsot och dog, och fadern blef tungsint. Att en trehundraårig, stark och lifskraftig släkt skulle tillintetgöras i ett slag, och detta i kampen för det allmänna bästa, det nyttiga och ädla, tycktes honom nu, när han blef lämnad ensam och gammal, antingen som en orätt-

färdighet eller en nemesis divina, ett himlens straff öfver förgångna slägtleds synd och brott. Han hade aldrig varit hvad man kallar en troende prest, därtill var han en alltför nära arfvinge till upplysningstidens filosofer. I sin lyckas och välmakts dagar hade han tagit sitt kall mera ur en viss ideal utilitets synpunkt. Att sänka sig djupt ned eller in uti det mysterium, som råder emellan den individuella menskosjälen och gudsväsendet, hade han inga förutsättningar för. Hans sunda, praktiska sinne och skarpa förstånd var alltför starkt utveckladt på själslifvets bekostnad. När olyckan kom öfver honom, var han redan en gammal man, som väl kunde brytas, men icke böjas, och han blef nu ett offer för ett slags spiristiskt, mystiskt grubbleri. Han studerade företrädesvis profeternas ord om straff i tredje och fjärde led och apokalypsens dunkla tal om nya världar och riken, som skulle växa upp på ruinerna af den jord, där miljoner af menniskor nu lefva under lidandets och smärtans gissel. Med allt detta gick hans andes spänstighet under, hans fysiska krafter undergräfdes, och så kom det sig, att kyrkoherden och prosten Svenonius aldrig sökte sig från den församling, dit han en gång i sin mannaålder förflyttats.

Under trycket af dessa sorger, under tyngden af den dunkla förkänslan af lifvets intighet och

betydelselöshet, växte lilla Martha upp i det sköflade, glädjelösa hemmet, men, följande naturens stora ackommodationslag, sökte hon omedvetet att finna den luft, de lefnadsvillkor, som för hennes unga sinne voro nödvändiga betingelser. Den sol, som från far och mor icke lyste öfver henne, den värme hon icke fann hos de sörjande gamla, sökte hon där den närmast stod att finna — ute i naturen och lifvet i naturen. Men allt det hon fann, det hon såg och erfor därute i lifvet, det stängde hon in inom sig själf, ty hon ägde ingen, åt hvilken hon kunnat meddela sina intryck. Lifvet trängdes samman inom henne, koncentrerades i en drömvärld, frodig, brokig och rik som en indisk saga. Hon blef en fantasimenniska, som gaf lif åt allt omkring sig, åt himlens stjärnor, åt trädgårdens blomstervärld och åt forsens mörka vatten. Ännu mera blef detta fallet, när hon i det gamla, från gård till gård dragande rotehjonet Paraskovia fann en af dessa evärdeliga sångkunniga, som i ett underbart minne bevarat fädrens visdomsord, tänkespråk, gåtor, tusenden — ja tiotusenden — af de sånger, som engång lefvat på folkets läppar.

Timme efter timme kunde hon sitta i folkets stuga, där den gamla satt vid den svartnade spiseln. Med stafven lutad mot axeln och de magra, seniga armarna sträckta ut mot den värmande elden, nynnade och småsjöng hon sina sånger på en enfor-

mig melodi. Det vissna, gulbruna antalet drogs i tusen skrynklor, när hon, lik en forntidens sibylla, djupt i sitt inre skådade de bilder, hon målade i dikten, och när hon letade fram ur sin hjärnas doldaste celler sina i unga år inlärda sånger. Aldrig kunde Martha sedan glömma denna tafla: den stora ugnen, den skrumpna sångerskan med de skumma och dock så talande ögonen, och elden, som spred sitt röda ljus öfver den tärda och darrande gestalten. Den gamla sjöng för henne om Metsolas hulda värdinna, som i sin pingstgröna dräkt mjukt sväfvade fram i vårbrytningen och väckte hästhofsblomman och violen till lif vid själfva drifvans rand. Hon sjöng om vattengudens väldiga kraft, huru han om våren dref vågorna ut till kamp mot skimrande isfält. Hon lärde henne huru män med hjärtformiga röda stenar och mäktiga ord fångade de sköna vattennymferna. Hon sjöng runor som gåfvo helsa, runor som gåfvo död och ofärd, hon sjöng jägarens och fiskarens lyckoord, hon sjöng vilda kärlekssånger, som tvungo jungfrurs och ynglingars hjärtan att smälta som vax. Från den dagen Martha hört Paraskovias sånger lefde all naturen för henne i dubbelt rikare mått, såg hon den i nya färger och i nya former. Det gamla vresiga pilträdet och den vackra furan, den bugande säfven och den doftande nattviolen, enhvar hade sin karaktär, enhvar berättade sitt lif för henne på sitt eget

uttrycksfulla sätt. Nya landvinningar inom fantasins värld gjorde hon, när hon, tioårig, tillsammans med kronofogden Holms tvenne gossar, för sin fader begynte läsa grekiska hjältesagor samt berättelser ur Sverges historia. Vid denna tid började hon äfven att ur faderns bokskåp välja ut sin lektyr. Välja är dock måhända icke det rätta ordet, ty hon läste allt hvad hon kom öfver. Skalderna från seklets början och filosoferna från det förgångna seklets slut voro de, som, fastän hon icke helt förstod dem, mest intresserade henne. Ty menskligheten sköna ungdomsdröm om frihet, jämlikhet och broderskap tonade så varmt ur dessa gamla böcker; idealiteten i deras lära, den ljusa blicken på lifvet, allt detta anslog henne och gaf sin prägel åt hennes sinnesriktning, en prägel så djup, så varaktig, att den aldrig sedan utplånades, ej ens i ålderns dagar. Genom denna läsning fingo hennes fantasier på samma gång mera näring och fastare form. Hon började att särskilja sina intryck, sofra, välja ut bilderna ur sitt galleri och inrama dem. Nu blef hon herre öfver sina fantasier, drömmarna löpte icke bort med henne. Tvärtom var det nu hon, som tog hand om dem, byggde luftslott och diktade hjältedikter. Soliga vår- och sommardagar gick hon genom hagen upp till sin favoritplats, det höga branta berget, från hvars yttersta utspräng hon nere i dalen såg sitt fädernehem,

såg taket af det gamla kronofogdebostället Ojamaa bakom de härliga sekelgamla furorna, såg forsens högsta plan och längst bort i blånande fjärran, bortom fält och byar, skogar och åsar, en glänsande strimma af finska vikens vatten. Hon såg huru denna strimma lyste än som smält silfver eller flammande guld, än som en väldig turkos, blå i gyllene infattning, än som en stormbådande, dunkelblå drake. Då kunde hon sitta i timtal, drömmande om hafvets vilda makter, om vattengudar och strålande sjöjungfrur, om sjökonungar som farit i österviking — helst om sjökonungar och vikingar. Hon såg dem under gyllene hjälmar stå vid rodret, såg de vilda, tappra männen med sina sköldar på relingen ro upp mot stormen, såg drakarna klyfva mörknande vågor så vattnet i skyhögt stänk af gnistrande skum slog upp mot den svarta bogen och den drakhufvudprydda fören. Och saga på saga broderade hon ut i sin fantasi om den tappre, som en dag skulle komma och taga henne från ödemarken och göra henne — ja, till hvad allt stort och härligt skulle han icke göra henne? — — — När hon med dessa skimrande drömmar inom sig åter kom hem, märkte hon knappast huru ensam hon var i denna ödemark, huru mörkt, huru kallt det var i hemmet, där fadren inbunden och tung i sinnet gick omkring i de oordnade rummen och talade dunkla ord om dunkla ting i en dunkel framtid.

Hvarannan dag kommo kronofogdens gossar, och då blef där mera lif i huset. Sen alla barnen läst sitt pensum för den gamle, gick det lös i leken. Med gossarne idkade hon all slags landtlig sport, jagade andkullarna i vassen och ekorren i Ojamaas väldiga furuskogar, släpade in det bärgade höet til! ladorna om sommaren, skidade och åkte kälke och skridsko om vintern. Hon blef med ett ord en friluftsmenniska, ett naturens fria barn, som hotade att växa ut ur alla de former, som lifvet och konvenansen ställa på en flicka i hennes samhällsställning.

När Martha blef fjorton år, insågo grannarna, ja till och med tjenstefolket, att hon måste ut i världen för att slippa sina pojkfasoner, fostras upp och få skolbildning. Prosten Svenonius lät, efter att länge hafva tvekat, omsider öfvertala sig att sända henne till en sin aflidna hustrus ungdomsvän i gymnasiistaden, där hon skulle besöka fruntimmersskolan.

Den första tiden väckte hon fullständig uppståndelse i läroverket. Hennes bastanta former och pojkaktiga väsen gjorde henne till en skottafla för de andra flickornas skämt och skvaller. Till svårigheterna kommo äfven hennes ojämna kunskaper. I en del ämnen såsom litteratur, historia, geografi och religion hade hon kommit längre än till och med eleverna på den högsta klassen; i andra

åter visste hon så godt som intet. Dock — detta för henne olidliga tillstånd i skolan räckte icke länge. Sedan hon omsider fått sin dräkt moderniserad och långsamt men säkert kommit in i vanorna, blef hon till allmän förvåning för sina forna vedersakare den ledande själen i klassen. Hennes raskhet, hennes naturliga och friska väsen, gjorde henne inom kort till kamraternas gunstling, en sak hvartill hennes egenartade skönhet i viss mån bidrog. Det rika obändiga håret, den friska varma hyn, de strålande ögonen, den rörliga munnen, som, när hon talade, i de fina musklerna och dragen känsligt återgaf själfva talets art, kommo en att glömma den inkorrekta näsan och anletets alltför runda kontur. Hon var fri från all slags sentimentalitet. Alla dessa skolflicksförtjusningar för personer, ting och förhållanden voro för henne fullkomligt främmande. Det fanns blott en sak, som satte hennes blod i svallning: det var sagor och verser. Dem kunde hon berätta och deklamera, och med dem vann hon sina kamrater lika mycket som genom sitt friska sinne. För de små flickorna diktade hon om allt hvad den gamla Paraskovia en gång sjungit och nynnat för henne, för de stora talade hon om sitt friluftslif i skog och mark och göt kring det ett skimmer af sin berättarekonsts omedvetna behag. Och i andlös spänning sutto de små vid hennes tal om sjö-

arnas, forsarnas och skogarnes mäktiga troll och rån, medan de äldre kamraterna kände en tärande längtan efter ödemarken, där tranorna trampade kärrets bruna vatten, vildsvanen klöf insjöns spegel och violerna doftade under skuggan af mörka alar.

Men hennes skolgång tog snart en ände. Redan det andra året fick hon bud att hennes gamle fader sjuknat, och i värsta menförestiden for hon med sorg och grämelse från arbetet i skolan till hemmet. År förgingo, innan hon åter kom till en stad i beröring med sina likställda och jämnåriga. Varm och fast som hon var i sin vänskap, skref hon ännu många år efteråt bref till några af sina närmaste vänner, tills vänskapens källådra, som först sprungit så frisk och vällt fram med sådan styrka, sinade ut i glömskans stora öken.

* * *

Så kom Martha åter till hemmet, och i tvenne år förflöt hennes lif ännu mera tyst och stilla än före skoltiden, ty nu hade den gamle kronofogden Holm med sina söner, båda studenter, flyttat bort från socknen. När Martha nu satt däruppe på berget och såg den glänsande strimman därborta i fjärran, greps hon af en brinnande längtan att komma till detta haf, öfver hvilket hon med ångans kraft skulle föras dit, där menskor verkade

och lefde för stora mål och stora drömmar. Och när hon såg ned mot forsen och såg stockarna flyta i strömdraget mellan de branta, sandiga stränderna, följde hon dem med fuktiga blickar: — ack om hon, som de, finge segla ut i den stora, den härliga världen! Ja, om ock hennes hjärta blefve sargadt och sågadt itu i världens oro — hellre det, än denna stillhet, denna ro! Hellre hvad som helst än detta lif, där intet förbrann, där intet blef gjordt, utom detta obetydliga arbete i hemmet och detta ännu obetydligare i folkskolan, där hon för att fylla ut tiden börjat att taga del i undervisningen. I sådana ögonblick kände hon något af faderns tungsinthet komma öfver sig. Hon tyckte att hennes lif var som hedens vildros, — likt den gaf det henne några fattiga bleka blommor, som snart skulle brännas af julisolens glöd, . . och så många, många törnen och taggar!

En afton, då hon suttit uppe på berget, hade hon med skälfvande hjärta arbetat sig upp till drömmen om ett friskt och verksamt lif därute i den vida världen, där lifvet slog i mäktiga slag och bar löften om oanade fröjder med sig. Men drömmarna skifta som himlens moln, och snart nog inträdde hos henne den naturliga reaktionen efter så högt drifna, färgstarka bilder, och hon föll åter i sin vanliga tungsinthet. Nej, hon kunde icke längre härda ut med detta lif! Ännu i afton

måste hon tala med sin fader och bedja honom att någon tid under hösten få vistas borta i staden för att utbilda sig till något — till hvad som helst! När detta beslut inom henne födts till full klarhet och bestämdhet, torkade hon sina tårar, fick åter en förnimmelse af lifvets värde, och fortsatte tröstad och styrkt sin väg mot hemmet.

När hon steg in i förmaket, stod där en ung man med blek ansigtsfärg och trötta, men behagliga drag. Det tunna, blonda håret låg i några glesa lockar öfver den stora pannan, de blå ögonen sågo trötta, men godmodiga ut. Munnens slappa linier doldes väl något under de stora mustascherna, men gåfvo dock ansigtet ett uttryck, som icke var behagligt. För öfrigt förrådde hållning och dräkt världsvana, ja till och med verklig elegans.

Han presenterade sig som den nya t. f. kronofogden Karl v. Steuch. Han hade tjenat i flere år i senaten och nu temligen plötsligt fått platsen som t. f. kronofogde, med uttryckligt löfte om att i sinom tid blifva ordinarie. Karl v. Steuch hade rest oförberedd, ägde ännu intet för ett hushåll och frågade därför om han icke den första tiden finge bo som inackorderad i prostgården. Prosten Svenonius, som han allaredan träffat och till hvilken han hade rekommendationsbref, hade emottagit honom med glädje. Nu berodde det på fröken Martha.

Då fröken Martha intet skäl hade att afvisa den unge mannen, var saken snart afgjord, och så kom det sig att den engång lysande och elegante häradshöfding v. Steuch, om hvilken man i det mondaina Helsingfors haft så mycket att säga, blef Martha Svenonius' hvardagsgäst.

Från denna dag började Martha gifva akt på sin omgifning och sin dräkt. Allt detta, som hon, likt alla inåtvända menniskor som syssla med sina tankar och drömmar, hittills vårdslösat, fick nu en viss vikt för henne. Hon fann instinktlikt hvilken färg och hvilken hårklädsel som mest klädde henne. Hemmet, som hon hittills sällan befattat sig med, undantagandes krukväxterna i fönstren, började att tilldraga sig hennes uppmärksamhet. Hon letade upp gamla planscher och ramar, putsade upp dem och hängde upp dem i salen. Gardinerna förnyades, och allt hvad huset hade af enkla prydnadsföremål togs i anspråk för prestgårdens salong.

Med en viss kvinlig intuition kände Martha att hennes gäst bar på något plågsamt minne, något, som gnagde och frätte inom honom och icke gaf honom någon ro. Det behöfdes icke mera för att den adertonåriga skulle känna alla kvinliga instinkter vakna. Ömheten, medlidandet, den självförsakande godheten, alla dessa rena och ädla känslor, som bilda grunder för moderligheten, väck-

tes plötsligt inom henne. Hon omgaf v. Steuch med små tjenster, små uppmärksamheter, som alla flöto ur samma rena och ädla källa. Hon var osökt till hands när han var upplagd att tala, hon kände i luften när han ville vara ensam, och hon respekterade hans saulsstunder.

Allt detta var ännu icke kärlek, det var ännu endast nya känslor, nya tankar, som började draga sin slöja öfver det förgångna, öfver barnets, den unga flickans drömmar, med bud om nya världar, nya vårar och en ny färgskimrande morgonväkt, med doft af vårblom och fågelsång. Men hvad det icke var, hade det kunnat blifva. Det hade kunnat blifva en stark och trofast kärlekskänsla, icke minst hos honom, en känsla, som en gång skulle kunnat bära dem genom lifvets bränningar, om icke han, som så ofta förut, brutalt gripit tag i och brutit sig in i de gryende känslornas värld, drifvit dem i lidelsernas hetta att skjuta upp och växa till med onaturlig fart.

Angenämt berörd, ja rörd af så mycken taktfull medkänsla, lät han sig utan vidare ryckas med, och en vemodigt ljum och solig höstdag, sedan han bränt upp sina „souvenirer“, tagit afsked af sina drömmar, äregirigheten, det sista minnet af sin ungdom, sedan han klart och tydligt gjort upp med sitt förgångna och känt att han brunnit ut, att för honom intet annat återstod än att lefva

som kronofogde på landet i en aflägsen ort, friade han till henne och fick hennes ja. Ingen är så dålig som när han gifter sig, heter det, och kort efter förlofningen kommo där dunkla rykten om fästmannens förgångna, rykten, som talade om ett lastbart lif och om höga spel, där insatsen till slut var mera än penningen, men dels kunde de icke kontrolleras, dels fingo de, som saken närmast rörde, aldrig veta om detta tal.

Och den lilla Martha! Hon gick som i ett rus, ett tankarnas och sinnenas rus, under hela denna tid. Icke ens med sin starkt uppdrifna fantasi i sina vackraste drömmar, icke med bästa vilja i världen kunde hon i v. Steuch se den stolta ande, den väldige man, som hon engång i sin flicktid drömde om, honom, som från det strålande fjärran, buren af vårliga friska vindar, skulle komma till henne från främmande land — men hvad mer — det var då, och drömmar gå som strömmar!

Han behöfde henne, hon kände att han icke var lycklig, och hon ville blifva allt för honom, uppoffra sig för honom, som med så mycken kraft och värme hade talat om huru hon var nödvändig för hans lifs lycka och som prisat hennes själs värme och friskhet, hennes unga fägring, hennes ögons — — — ack, hon blef, blott hon tänkte därpå, både röd och varm! Därtill kom ännu en för henne viktig omständighet — att hennes förlofning

var den sista lycka lifvet beskärde hennes gamla fader. Allt detta gjorde att hon svarade ja, och två månader därefter firades bröllopet i stillhet, ty fjorton dagar därförinnan hade den gamle Svenonius, den siste med detta namn, lagt sina ögon igen och betalt sin gärd åt naturen. Martha v. Steuch flyttade med sin man till Ojamaa gamla kronofogdeboställe, som enligt traditionen för hundrafemtio år sen brutits ut ur ödemarken af en missnöjd, fronderande och fördrifven storman vid Lovisa Ulrikas hof. Fågelvägen var afståndet mellan hennes fädernehem och Ojamaa, hennes eget nya hem, icke långt, och långt och var det icke heller om man nedanför forsen for öfver strömmen i båt; men om man ville följa landsvägen åt, fick man fara nära en mil för att komma från det ena hemmet till det andra Sedan gammalt kände Martha alla stigar i Ojamaas stolthet den härliga skogen; hon kände hvarje vrå i huset, hvarje buske i den gamla vanvårdade trädgården, och till forsens dån hade hon lyssnat mångfaldiga gånger och diktat ord till dess högljudda basmelodier. Hon var redan på förhand som hemma här i Ojamaas rymliga och låga rum och omfattade detta sitt andra hem med lidelsefull kärlek. Särskildt älskade hon denna omgifning af uråldriga, ständigt gröna furor, som omgaf det gamla herresätet och sträckte sig ned ända till randen af Ojamaa fors.

* * *

Få voro förutsättningarne för att Marthas och Carl v. Steuchs äktenskap skulle blifva lyckligt. Till den stora olikheten i ålder och lefnadsvillkor, uppfostran, grunduppfattning af lifvets plikter och fröjder, kom den omständigheten att v. Steuch, gripen af ledsnad, bekymmer och sinnesoro, vantrifdes. Den första tiden gick det jämförelsevis lätt för honom att finna sig i landtlifvets tystnad och dess enformiga lugn. Ja, så länge vår och värme herskade, så länge han lefde i sin kärleks första lycka, gick allt förträffligt: han trodde, att han snart nog skulle blifva en riktig landtpatron. Men när hösten kom med storm och dimmor och lade sig med ledsnadens tyngd öfver menskornas sinnen, när vintern spände sitt hvita täcke öfver de få små fälten kring kronofogdebostället, när den mörka allvarliga skogen liksom ryckte närmare menskorna, när sångfåglarna flydde och där ute blef tyst som på kyrkogården och endast forsens dån tog till i kampen mot isblocken och lät sin sträfva stämma ljuda än vildare i vinterns tystnad, då greps hans själ af förtviflan. Minnena och begären från den brokiga och muntra värld, han lemnat, kommo med våldsam makt öfver honom hvarje gång ett bref eller en tidningsnotis påminde honom om denna tid af öfvermodig lefnadsfröjd, af tumlande nöjen.

Och dessa minnen — han märkte det snart — de kommo i en bestämd följd; de började med nöjet

och slutade med qvalet. Det tycktes honom först som om han ginge i en underfull värld af lockande fröjder. Han mindes lystna ögon och höga spel, mindes fyllda glas, som tömdes vid klang af fanfarer och fröjderop. Ju längre han kom in i detta minnenas land, dess våldsammare ljödo i hans öron glädjeutbrotten. Löjet blef skratt och skrattet dog bort i en paroxysm. Sinnets ungdomliga yra byttes först ut mot vinets flyktiga rus och så detta mot den tunga döfvande vallmon. Allt svårare blef det att hålla glädjen fången. Så kom en natt då han vandrat igenom det trolska landet. När den nya dagen grydde, var steget uttaget — det lilla steget, som skiljer rätt och orätt, hedern från vanhedern. Vid minnet af denna dag kom reaktionen. Han greps först af en tryckande ångest och sedan af leda vid lifvet, en leda och ångest, som småningom — i början med månaders mellanrum — förde glaset i hans hand.

När det för den stackars Martha plötsligt blef klart, att hennes man drack, då greps hon af förfäran. Så stark var denna känsla, att hon tyckte sig höra forsen högt och dånande ropa henne till sig:—allt är slut, lifvet är blott en vämjelig dröm, dess fröjd en kväljande dryck, kom till mig, här mellan evig granit, under ständigt brusande stjärnblått vatten, här finnes glömska och ro! Så mäktig var forsens maning, att hon för visso följt den, om

hon varit ensam — men hon var det icke mer, ett annat lif berodde nu af hennes!

* * *

Som i barnaåren drog hon sig åter inom sig själf. Sökte ensamheten och i ensamheten fantasiens fröjder. Hon drömde om den, som komma skulle för att växa upp vid hennes sida, den, som skulle trösta henne, blifva allt hvad hon aldrig själf blifvit, ja ännu mycket, mycket mer. Och hur hon längtade efter honom! Han skulle likna hennes fader, icke honom därborta, mannen som väckte hennes förbittring, ja, förakt!

Och så föddes den lille så häftigt efterlängtade, han, som skulle gifva henne allt det, som lifvet lofvat, som drömmarna bådat, men som ännu af intet, intet infriats. På denna lilla svaga varelse kastade hon hela den heliga skatt af kärlek och begär att offra sig, som hon sen åratal bar sammanträngd inom sig. Det var som om all hennes ömhet nu först fått luft och fått vingar. Alla det sista förfärliga årets lidanden voro utplånade, hon hade ju något att hålla sig till, något som en dag skulle lyfta upp henne, bära bort henne ur den förnedring, där hon hamnat. Huru hon vårdade, huru hon skötte honom! Sitt lif och sin själ satte hon in i kampen för detta barn.

Denna kärlek till gossen förminskades icke — tvärtom — när hon efter tvenne år fick en dotter. Denna dotter var för henne som ett påtvunget barn. Med detta barn voro förknippade förhoppningar, som åter svikits, minnen, som plågade henne, ja läto henne rodna för sig själf. När därtill kom att flickan i allt påminde henne om fadern, greps hon af en viss köld för henne, desto hellre som gossen, hvilken var klen, fordrade ständig ömhet och omvårdnad af modren, medan den friska flickan växte upp under tjänstefolkets, främst gamla Lenas, vård.

Med gossen lefde hon åter upp sin egen barndoms, sin friska ungdoms tid, och detta var hennes största, hennes enda fröjd i hemmet. Hade det då hon som liten stod ensam i världen gifvit henne en lyckokänsla att lefva in sig i naturens lif, så kände hon denna lyckokänsla nu i än högre potens, ty nu delade hon den för första gången i lifvet med en annan, och denne andre var en, i hvilken hon själf kunde gjuta in sin själs drömmar och förhoppningar. Redan tidigt tog hon den lille, så snart hon kunde rycka sig lös från fordringarne i hemmet, ut i Ojamaas härliga skogar, på dess vida marker, gjorde honom uppmärksam på vårens blomstervärld, naturens växlingar, höstens blida skönhet och vinterns tystnad, dess poesi och dess fröjder. Hon lekte med honom, hon lärde honom, så snart hans intelligens vaknat, alla de sånger hon engång

hört af gamla Paraskovia och alla de sagor hon själf som barn diktat. När han blef äldre, lärde hon honom att läsa, valde bland sin faders böcker allt, som en gång tjusat henne själf, alla århundradets stora skalder och diktare. För poesin, hvilken talar till oss om allt det, som icke finnes och som ändock är icke blott bättre än allt det som finns, utan till och med mera likt den ursprungliga sanningen än något annat, lärde hon gossen att hysa en gränslös vördnad och kärlek, och stor var hennes fröjd när hon tyckte sig märka att hans uppfattning var lika snabb som klar och redig. Åh, med denne gosse slog lifvet åter upp i flammor, som både lyste och värmde! Ack, för gossens skull var hon färdig att förlåta fadern alla de lidanden, den förnedring, han dragit öfver henne. Men gaf hon mycket, så fordrade hon ock mycket: svartsjukt vaktade hon om barnets kärlek; den skulle höra henne ensam och ingen annan till!

* * *

När gossen var tio år, utbröt där, mot början af hösten, i socknen samma epidemi, som en gång för tjugo år sedan fört Marthas bröder i grafven. Bud kom till prestgården om plötsliga dödsfall i än den ena, än den andra byn. Kyrkoklockorna ringde sin klagande ringning dag efter dag. Martha v. Steuch darrade för sin gosses

bräckliga lif; flickan, den raska, feta Maju, ingaf henne icke den minsta oro. Dagarna gingo — tycktes det henne — i oändlig förbidan på att något skulle komma. Kvällarna föreföllo längre och tystare än vanligt.

En afton, medan höstregnet, envist och enformigt, skvalade därute, satt kronofogden v. Steuch med sina uppbördsböcker vid skrifbordet och stirrade ut i halfmörkret. Han såg huru regnet piskade fönstren och flöt i strömmar ned för rutorna. Då och då ryste han till och tog med darrande hand ett rykande glas, som stod bredvid honom på bordet, drack och torkade sig om munnen och stirrade åter ut. Längst borta i hörnsoffan satt fru Martha och stickade nervöst på sin strumpa. En timme hade förgått under tystnad. Jungfrun kom in med ljus och gick åter ut ur rummet, och åter var det så tyst att man hörde pendelns tick tack och regnets smatter mot rutan.

— Frun, säger den gamla Lena, som plötsligt sticker in sitt hufvud genom dörren,—frun, jag tror att lilla Maju är sjuk!

Martha ryckte plötsligt till och reste sig. Musklerna kring hennes mun arbetade starkt. Till slut kom det fram: — Säg till att vagnen spännes för! Steuch vände sig om och såg med tunga ögon och osäkra blickar upp till sin hustru.

— Nå, hvarför det?

— Jag för gossen till prostgården i qväll. Det är så öfverenskommet mellan prostens och mig. Sköt du under tiden om lilla Maju, jag kommer hem med det första!

Fru Martha gick in i barnkammaren, där Maju, mörkröd af feber, halfslumrande låg i sin lilla bädd och rosslande drog efter andan. Fru Martha stod tankfull vid den lillas bädd och tårarna stego henne i ögonen; plötsligt ryckte hon sig upp, kastade en slängkyss åt den lilla, gick in i sitt rum, väckte upp gossen, klädde hastigt på honom och på sig själf. Tio minuter efteråt hörde v. Steuch huru vagnen for i väg från gården. Hon hade i sin brådskande oro glömt att taga afsked af honom.

Himlen låg tung och mörk öfver jorden. Det hade regnat i snart fjorton dagar. Vägarna voro eländiga. Vagnen, en gammal, hög, urmodig rysk kalesch, kastades af och an i vägspåren. Så länge de foro under de väldiga mörka granarna i den åldriga skog, som omgaf det gamla Ojamaa, var det så mörkt, att hon icke kunde se handen framför sig. Detta mörker jagade upp hennes dunkla ängslan i allra högsta grad. Skulle hon mista gossen — han var ju hennes enda ankare och fäste — ja då hade hon också gjort upp räkningen med lifvet! Vid färjan var det i mörkret rent af lifsfarligt att komma öfver strömmen. Färjkarlarna gingo med sina lyktor till stranden. Ljuset lyste i zig-

zagstrimmor i vägens vattenpussar och i strömmens upprörda, svarta vatten. Regnet slog mot suffletten och fotsacken, smutsen stänkte högt kring vagnen, och vagnen själf spred en obehaglig lukt af björknäfversolja och vagnslider, som plågade både henne och gossen. Fru Martha tryckte i öfvermåttet af sin oro och kärlek den sömniga gossen till sig, svepte allt emellanåt schalen kring hans slanka, späda gestalt och kände otaliga gånger på hans händer om de voro kalla, heta eller svettiga.

Vägarnas eländiga skick gjorde att hon först efter nära tvenne timmars färd kom fram till prostgården, till det forna fädernehemmet. Vänligt togs hon emot af prostens familj.

Att vända åter samma natt var icke att tänka på. Mörkret och de utfarna hästarna tillåto det icke. Morgonen därpå låg hon själf i feber med stark värk i alla leder. Ehuru hon insåg att det var hennes plikt att fara hem för att se om den lilla, öfverraskade hon dock sig själf med att finna det angenämt att åter en gång vara i sitt fädernehem, ligga i sitt eget forna rum, känna igen de gamla mönstren i tapeterna, se ut genom fönstret och återfinna samma utsikt som fordom. Och så hade hon ju gossen hos sig, den lille Karl, fri från all smitta och fara. Och medan hon halfsof och drömde, erfor hon en varm och djup glädje: just så här skulle hon ha det en gång hemma

hos sig själf; endast han, lille Karl, och hon, de två! De andra, — dem hade hon i sina lyckliga feberdrömmar glömt, likasom allt det, som passerat under den sista tiden af hennes lif.

Först på den fjärde dagen om aftonen kunde hon vända åter till hemmet. Regnet hade slutat, luften var kall, det var tyst och stilla i skogen, allt lif på åkrar och ängar tycktes ha dött ut. Endast då och då for en kall kåre genom furornas grenar, tog för några minuter till i ett susande crescendo och dog åter bort i ödemarkens tystnad.

När hon omsider åkte ut ur furuskogen och kom in på Ojamaas odlingar, såg hon huru horisonten stod ända upp mot zenit i kopparrödt. Öfver himlens röda fält drogo flyttande svanor med sträckta halsar i snabb, men majestätisk flykt söder ut, för att innan natten hinna hafvet.

Martha nalkades hemmet. Ingen rörde sig på gården. Icke ens den stora gårdvaren, där han låg hopkrupen som ett nystan vid grinden, helsade henne med sitt skall. Huset stod som en mörk silhuett mot horisonten. Intet ljus lyste i fönstren, ingen tycktes märka att hon kom.

Förstugan var mörk och tom, tomt var det i tamburen och i salongen. Medan hon sakta klädde af sig, fick hon en stark förkänsla af att döden, den hemlighetsfulla starka döden, gästat detta hus.

Hon gick tyst som ett andeväsen in i sitt eget hus. I förmaket låg hennes man på soffan och sof. Lampljuset föll öfver hans pussiga, tidigt åldrade drag. På bordet vid hans sida stodo glas och flaskor. Köksdörren stod öppen. Inne i köket satt gamla Lena med psalmboken i hand; det öfriga tjenstefolket stod i en grupp och förde ett hviskande samtal. Nu såg en af dem matmoderns bleka, upprörda drag och skrek till af förskräckelse.

— När dog Maju? frågade fru Martha stillsamt de skrämda tjenarinnorna.

— I natt kom herrans engel och tog barnet, sade gamla Lena och lade undan psalmboken samt steg upp för att gå till sin matmoder.

— Kom mig icke när! sade Martha kort. — Hvem skötte barnet, fick hon ordentlig vård?

— Kronofogden själf — svarade Lena buttert — och väl gjorde han det och jag med. Jag var inte från den gudsengelens bädd under hela tiden, när inte frun — — —

— Men — goda frun, — afbröt husan, gå inte in till — den döda, hon är så förändrad och förstörd!

Fru Martha gick åter in till sig. I veckor hade hon haft sina och gossens saker så godt som färdigt inpackade. Nu ordnade hon dem än en gång och lät bära ut korgar och kappsäckar i vagnen som väntade på henne. Så bröt hon några myrten- och cypresskvistar från växterna på fön-

sterbrädan, gick till den dörr, bakom hvilken den lilla låg död, kysste dörren, — och medan heta tårar föllo ned öfver hennes bleka kinder, hviskade hon sakta gång på gång: „förlåt mig lilla Maju, förlåt mig!“ Hon fäste så de gröna kvistarna, glädjens och sorgens symboler, i dörrlåset och föll gråtande och snyftande ned på knä vid den stängda dörren. Väl en timme låg hon där vid tröskeln till den lillas dödsrum och gjorde upp med sitt samvete och sin Gud räkningen för allt hvad hon brutit och försummat gentemot sitt barn.

Omsider reste hon sig upp torkade sina tårar och bad än engång sitt „förlåt oss våra skulder“. Då hörde hon ett sakta buller bakom sig, såg sig om och märkte att mannen vaknat. Sakta och med blid stämma hviskade hon: „såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro“. Med detta farväl gick fru Martha tyst, helt tyst, ut ur sitt hus, och for först till prestgården efter sin gosse och sedan ut, dit ut mot blånande fjärran, ut till hafvet, för att med den sista ångaren som besökte skärgården fara till närmaste stad, där lille Karl skulle börja sin skola.

* * *

När hon kom till staden, skref hon till sin man ett långt bref, i hvilket hon lade ned hela sin själ och biktade allt hvad som kvalt hennes

hjärta under de gångna åren. Hon sparade hvarken sig själf eller honom. Allt, som under den halftimme hon låg utanför sitt barns dödsrum skälft igenom hennes själ, kom först i detta bref till full klarhet för henne själf. Hon talade om sin ungdom, sin oerfarenhet, sitt förhastade giftermål, dömde honom—men dömde äfven sig själf—strängt och allvarligt, och slutade med att öppet säga att hans sällskap var ett dåligt exempel för sonen, att hon, då gossen i alla fall var tvungen att besöka skolan, nu ämnade vistas med honom i staden och sörja för hans vård och hans uppfostran. Till somrarna skulle hon, om han det önskade, komma hem — men endast på det villkor att gossen skulle förskonas från att se hvad han tyvärr redan sett i hemmet. Till sist vädjade hon till hans ridderlighet, och uttalade sin förhoppning att han själf skulle billiga dessa hennes beslut och hennes åtgärder. — v. Steuch var en lastbar man men sällan vädjade någon till hans ridderlighet utan att vinna gehör. Utan vidare gick han in på sin hustrus förslag, och från denna dag var deras äktenskap brutet.

Så började lille Karl sin skolgång och fru Martha äfven. I sex år läste hon med honom, hjälpte honom med lexa efter lexa och fyllde samtidigt i de stora luckorna i sin egen bristfälliga skolgång. Hon drog halfva lasset af den börda sonen hade sig förelagd. Hon blef själf intresserad, skolan

roade henne. Vid sidan af skolkursen studerade hon historia och poesi och gjorde sin son uppmärksam på de skönaste, mest intressanta och spännande episoderna i de stora diktarenas verk, så att han redan vid unga år kände — förutom sitt eget lands skalder — Ingemann, Scott, Shakespeare och stora stycken ur de franska klassikerna. När han blef äldre utvecklade hon en riktigt diplomatisk fintlighet i att locka hans kamrater i huset och få dessa kamrater att trifvas hos honom; hon bjöd städse till att skjuta honom fram första planet och att själf synas så litet som möjligt. Hon rodnade till hårfästet och blef mera förbittrad än han, när hon någon gång hörde hur kamraterna skämtande kallade honom för morsgrisen, ty hon kände instinktlikt att detta skulle drifva gossen från henne, göra honom sluten och rädd för henne.

Dessa skolår voro hennes lefnads, hennes lykkas klang- och jubelår. Ännu länge efteråt, när hon mindes denna tid, låg där solglans och ett värmande gyllene ljus öfver dessa sju korta år, som snabbt som en dröm förflutit härunder. För henne var det ingen dröm, det var hennes verkliga ungdoms, hennes lyckas tid, den milda, men okufliga kraftens, de ljusa förhoppningarnas tid, en härlig tid, som byggde och lade grund till kommande dagars lycka och ära.

Och dock — där fanns ett dock! Hvad skulle hennes gosse blifva? Hans intresse var lika starkt,

eller rättare lika svagt för allt. Hon kunde icke finna att han i skolan skulle ha föredragit något af dess många ämnen. Också hans begåfning tycktes henne vara temligen medelmåttig; endast när det gällde frågor i historien tycktes hans intresse lifvas. Då kunde han stundom göra slutledningar som väckte fru Marthas förvåning. Eljes gick han omkring som en drömmare, och tycktes bortom det som var, bortom dagens arbete och äflan, blicka långt ut i en framtid, mot något som skulle komma en gång i tiden.

Från alla dessa omsorger och frågor rycktes fru Martha plötsligt, då hon i början af februari fick ett bref, som talte om att hennes man haft ett slaganfall. Nu måste hon, om än med svidande hjärta, fara hem till Ojamaa. I all hast fick hon sin son inackorderad, tog af honom ett afsked som för lifvet och for, i det fasta hopp och den förtröstan att med det första kunna återvända.

Men när hon kom till hemmet, fann hon genast att hon måste sköta icke blott den sjuke utan äfven husets ekonomi. Detta gjorde henne halft förtviflad. För hvarje dag, som gick, frågade hon sig själf huru hon alls kunde lefva, trifvas och arbeta förutan honom, gossen, lille Karl. Så kommo hans första bref, korta, ovana, barnsliga. Ehuru hon förgäfves i dem sökte uttryck för hans ledsnad och saknad efter henne, blefvo de dock hennes enda

ljuspunkter och glädje under denna oändliga vinter. Hon läste och läste dem gång på gång, och läto de någon gång vänta på sig utöfver den bestämda dagen, då gick hon i dödlig ångest och målade för sig alla tänkbara olyckor, tills det lilla, intetsägande brefvet kom och åter gaf hennes hjärta och nerver ro.

* * *

Det led mot våren. Fru Martha hade glad och förhoppningsfull låtit taga ut innanfönstren och städat i det gamla huset. De hvita långgardinerna svällde som segel, slogo ut genom fönstret och vinkade sommarn in i huset, krukrosorna stodo i sin skönaste fägring, svalorna, nysskomna, inspekterade sina forna bostäder vid husets takfot och jublade af glädje, då de sågo att de än voro beboeliga. Ännu fjorton dagar till — och sonen, den efterlängtade sonen, skulle komma hem! Då får hon ett bref med okänd stil. Hon bryter det, ser på underskriften — det var från gymnasiets rektor! Hennes son var relegerad. I möjligast varsamma ordalag lät rektorn henne förstå att gossen var klemigt uppfostrad: han hade icke lärt sig att arbeta med egen kraft, han hade ledts i band hela sitt lif, hans karaktär var outvecklad. Nu hade han förledts af äldre kamrater att vara med om dater, för

hvilka reglementet föreskref relegation. Där fanns ingen appell. Dock, för sin ungdoms och sin stora oerfarenhets skull, hade Karl v. Steuch satts i tillfälle att taga ut skiljebetyg, och tillråddes hans mor nu att skicka honom till lyceet i Helsingfors.

Fru Martha läste brefvet mekaniskt. Det såg ut som om hon rent af icke förstått det. Ah bah, hennes gosse, hennes Karl relegerad! Allt detta måste vara beroende på ett misstag, ett missförstånd! Först när hon andra gången läste brefvet, fick hon det fullt klart för sig, och nu greps hon af en vild förtviflan. Hennes son hade druckit, . . . denne eländige fader därinne — det var hans liderlighet, hans laster som gingo igen hos sonen! Aldrig, hvarken förr eller senare i sitt lif, hade hon varit så sorgsen, så nedslagen som nu. Lifvet tycktes henne som en vämjelig dryck, hoppet var borta, och den dag, som skulle komma, syntes henne mörkare än den som var. Hvart skulle hon vända sig? Bedja till Gud — det hade hon gjort i alla sina lefnadsdagar, men hade det hjälpt? — nej och åter nej! Resa till staden? Det hjälpte till intet; hvad som skett var skedt. Och nu..? Hon slapp från val och kval, från själsoro och ångest, hon sjuknade i en häftig nervfeber.

I sina feberfantasier blandade hon samman verklighet och inbillning. Hon tyckte sig se en lång yngling med fjun på läpparna stå därborta vid dörren, och på samma gång förskräckt och

nyfiken blicka mot henne. Knappt hade hon i de bleka dragen tyckt sig känna igen sin lille Karl, innan bilden åter skymdes bort af nya intryck. Hon hörde främmande personer tala om sjukdom och död, hörde dem sjunga den gamla psalmen „Jag går mot döden hvar jag går" — och så flöt allt tillsamman i strömmar af färger i rödt och gult, i violett, i blått och svart, strömmar, som slingrade sig i breda, väldiga strimlor kring och om hvarandra. Och alla färger sjöngo sin egen sång, så att hon på långt håll kände igen dem. Den röda färgen lät som unga gossars sopran med klang af orgel och klang af horn, kysk och jublande som en härlig högmessa. Den gula färgen sjöng med unga kvinnors stämma, mjuk som violoncellen, lockande rik och bländande i sina toners mångfald som violinen. Den violetta klingade som silfverklockor, men den blå och svarta färgen lät som stormens sus i skogen, som vågens brus i hafvet, och i dess väldiga dån, som tilltog allt mer och mer, drunknade alla välljud, slocknade det gulas och det rödas brand, tills allt blef mörkt och hon i fjärran endast hörde forsens entoniga, klagande brus.

Och dagarna gingo och kommo, och allt låg Martha kraftlös på sin bädd. Doktorn gaf föga hopp, lifvet tycktes redan ha flytt, men en dag vaknade hon plötsligt till sans, och där stod han ju, den bleke ynglingen med fjun på läppen, han

som sett så förskräckt och nyfiket på henne. Det var ju hennes egen Karl, hennes egen älskade son, som på det halfår hon icke sett honom skjutit upp till en vacker yngling. Hon glömde all sin oro, sin sorg, allt i glädjen att åter hafva honom hos sig.

När fru Martha efter en lång konvalescens åter kunde taga del i lifvet, hade mycket förändrats på Ojamaa herrgård. Vårlöken hade vissnat, sälg och syrener hade blommat ut, ängarna lågo under lian, sommarns skönaste fägring var gången, och främst — kronofogden v. Steuch hade lefvat ut sitt lif och bäddats i familjegrafven vid sidan af gamle Svenonius, hans hustru och fyra gossar. Och nu var det fru Martha, som knappast återställd måste reda ut aftärerna och taga godset om hand, ty utom den lilla pensionen var detta det enda hon ärft efter mannen. Och så viktig var denna sak, att det att börja med icke kunde komma i fråga att hon skulle resa med sonen till Helsingfors, om hon också velat det. För öfrigt — hon ville det icke mer; efter hvad som passerat ville hon låta honom handla själf, själf bära ansvaret för sina gärningar, själf fostra sig för lifvets hårda skola. Från den stund det blef beslutet att han skulle resa gick ingen dag förbi, då hon icke skulle ha talat med honom om denna sak. Ord af den varmaste kärlek och oro vällde fram ur djupet af

hennes modershjärta, och hon kände djupt sanningen af den gamla satsen att kärleken växer ju mer den ger, men tyvärr icke ju mer den mottager. Det tycktes henne nu, som om hennes kärlek hade växt i samma mån hon uppoffrade sina egna intressen och sin egen lycka.

* * *

Knappast tvenne veckor hade Karl varit i Helsingfors, innan han skref till henne ett bref, i hvilket han sade, att han nu visste hvad bana han skulle välja i lifvet, hvad han skulle blifva: konstnär! Han hade sett en utställning af taflor och skulpturer, den första i sitt lif, och den hade gjort ett sådant intryck på honom att nu skulle han själf blifva målare. Denna visshet hade gjort honom öfvermåttan lycklig, ty hittills hade han ständigt oroat sig öfver hvad han skulle blifva.

Fru Martha skulle ha låtit hans ord gälla som ett barnsligt uttryck för hans lyckokänsla öfver hvad han sett och erfarit, om han icke envist återkommit till denna sak, ja yrkat på att genast få gå in som elev vid konstföreningens ritskola. Hon måste taga hela sin auktoritet med och kunde dock endast med svårighet förmå honom att först försöka taga studentexamen.

Den tog han om våren och tog den väl, men just därför gjorde det fru Martha ännu större sorg att

han skulle lämna de säkra studierna för något så osäkert och vanskligt som konsten. Ja, af allt hvad hennes son kunnat välja som yrke fanns intet som syntes henne mera olämpligt, mera motbjudande än just konstnärsbanan. I teorin var hon med om att erkänna konstnärernas stora betydelse, men att se sin egen son bland dem, det var för henne en tung tanke att bära på. Konstnär blef man mera af en händelse, snart sagdt af en olyckshändelse, när man icke dugde till och icke kunde blifva något annat. För henne personligen var det en stor sorg, ty från och med nu kunde hon taga afsked af sin son för lifvet. Redan den första sommarn följde han som tecknare med en vetenskaplig expedition; sommaren därpå blef han elev hos en tysk konstnär, som tillfälligtvis vistades uppe i i vårt land. De korta ferier han då och då tog från sina studier tillbragte han på Ojamaa, men nu var det icke mera som förr; hon kände huru han gled henne ur händerna. I feberaktig värksamhet från morgon till kväll målade han studier efter naturen. Hans tankar, hans hjärta var borta i fjärran, annorstädes, i det som komma skulle. Hvad som fanns, hvad som var för handen, egnade han endast en förströdd, ointresserad, stundom otålig uppmärksamhet. Hans själ upptogs helt och ständigt af outtalade frågor, dem han hvälfde i sitt inre, i sin inbillnings och i sin tankes värld. Och när

de dagar kommo, att han var mogen för studier i främmande land, då voro mor och son skilda på allvar. På trenne år hade hon icke sett honom — honom, som hon mindes hvarje timme på dagen!

* * *

Och åren flydde icke på mjuka vingar för henne, tvärtom, ty hon fick träla som den ringaste på godset för att hålla ihop det hela så han därborta i Paris skulle kunna utbilda sig och lefva som konstnär bland konstnärer. Men utan att knota underkastade hon sig alla försakelser för att den första i hvarje månad kunna sända honom hvad han behöfde. Med hjälp af en gammal, kunnig rättare satte hon sig in i alla landtbrukets många och olikartade fordringar. Men oaktadt allt arbete, alla ansträngningar, skulle hon dock ha krossats i den ojämna striden, om det icke funnits på godset en rikedomskälla, som aldrig ännu svikit henne: — skogen! Lott efter lott sålde hon bort den. Ojamaas furor fingo falla för yxans slag för att dess unga herre i Paris skulle lära sig konstens hemligheter. För hvarje stycke skog, som hon sålde, ryckte yxan närmare i långa linier fram till gården, furorna föllo med brak och dån, sångfåglarne flydde, och de väldiga stammarna släpades bort för att i sågen, under hvars stora hjul for-

sen — hennes fria, vilda fors! — nu trälade, skäras i bitar och fraktas till främmande land. Nu stod där blott en krans af åldriga furor och granar kring forsens stränder, bakom dem hörde hon redan yxornas slag! Det lät som när timmermansmasken inne i trädets märg och årsringar fullföljer sitt outtröttliga, dödsbringande arbete. Furan må vara huru seg, huru hög och huru stark som helst, en dag skall komma, då den lilla masken bragt den på fall. Ack, i denna härliga skog, där hade hon sett sin barndoms och ungdoms fantasibilder taga lif och forma sina luftiga gestalter! Där, i skuggan af de mossbelupna granarna, där hade hon drömt sin korta kärleksdröm och den vackra sagan om sin son Karl. Och nu? Nu skref han, att han åter behöfde pengar, dessa olyckliga pengar, och nu skulle det gamla Ojamaa huggas ned till roten! Det var som om man tagit en del af henne själf, af hennes eget jag, och dock hade hon beslutit sig därför. Hon grät sig nästan blind den dagen hon skulle teckna under kontraktet, som lät stockpatronerna fälla ned den sista resten skog, som fanns på Ojamaa gods; handen skälfde och ögonen skymde, men hon skref under. Den dag skulle ju komma, då han stod självständig, en fri, en stor konstnär, och då skulle han taga sin gamla mor och sitt stackars utplundrade Ojamaa om hand, men till dess, till dess fick allt, ja allt, gå! Och allt gick. Och i utbyte mot stolta

furor, mot gröna fält och ängar, som efter hand tecknades in, fick fru Martha långa bref om världsstadens skönhet och prakt, om konst- och konstnärer, hon fick korsbandsförsändelser af tidningar på franska, spanska och engelska med blåa kruxar i marginalen för de ställen, där det talades om Karls taflor, om Karl själf. Där fick hon ständigt läsa att han var en lofvande konstnär, som en dag skulle göra heder åt skolan och föra den franska konstens idéer ända till nordens öknar och urskogar. Det var dyra loford. De hade låtit Ojamaas must och märg smälta och flyta bort, de hade prässat svetten ur dess statares panna och låtit fru Marthas hår gråna, hennes kropp blifva krokig, gifvit henne nätter utan sömn och dagar utan ro!

Nu var hennes kraft all, hon var sjuk och trött, så att hon ofta måste ligga större delen af dagen. Ett år eller högst två skulle det gå ännu, — men sedan? Nej, hon måste besöka sin gamla vän och lekkamrat läkaren, kronofogden Holms son, som sen många år bodde i socknen.

Doktor Holm tag emot henne med mycken värme och vänskap och undersökte noga hennes helsotillstånd. Sedan han gjort detta sade han med medkänsla och allvar: — Martha Steuch, kan du höra sanningen?

Hon tvekade ett ögonblick. — Ja, svarade hon.

— Skrif till din son i Paris att han kommer hem.

— Nej, sade hon långsamt, jag gör det ej, — och ingen får göra det, tillade hon med ifver. — Om ett par månader öppnas salongen. Karl håller på att måla en stor tafla. Det är det bästa och största arbete han någonsin gjort säga hans kamrater. Det skall blifva ett värk, som låter hans namn flyga världen kring, låter honom träda in i raden af de stora konstnärerna. Han arbetar med feberaktig ifver och brådska. Nu får han ej störas. Ser du, jag tänker mig att de bilder han bär i sin själs innersta äro som . . . — hon visade ut mot insjöns spegel — som denna bild af himlen, dess glans, dess ljus och dess drifvande moln, som spegla sig i insjöns vatten ljusare, mera strålande än himlen själf. Han ser dessa bilder framför sig natt och dag, de växa under arbetets gång till allt större intensitet och klarhet, och dessa bilder är det han flyttar öfver på duk i form och färg. Blott så länge han kan hålla denna bild hel och odelad är den hans. Kommer den minsta vindfläkt och krusar insjöns spegel, — jag känner det, ty inom mig bor också ett stycke af en konstnär — skall bilden skymmas. Sorgens moln skulle plåna ut den, lidelsens storm rifva den i sär, och då — jag vet det — skulle den aldrig mera komma åter i samma klarhet som förr. Ja, om den än komme — han skulle aldrig fatta den med samma kärlek och entusiasm, som då den

i sin ungdomsfriska skönhet först hägrade för honom.

Doktorn såg pröfvande på henne. — Du vill det icke, icke ens om det gäller lif och död?

Hon sjönk i tankar. Så letade hon fram ur sin ficka ett bref. — En dag, sade hon, skall han återvända. Kan han då säga mig mera än dessa ord? Vill du höra hvad han skrifver?

— „Konstnären i mig, den är ditt verk! Att känna djupt, att se, att iakttaga, att förstå tingens mening, deras väsen, deras form och natur, att älska allt det, som lefver och rör sig omkring mig, det är ditt verk! Din allt uppoffrande kärlek har lärt mig att fatta det. Allt hvad jag lärt här ute är händigheten, färdigheten, men lifvet, själen i min konst, ja det bästa af mina tankar och idéer, dem gaf du mig. Du gaf dem mig i så rikt mått, att ville jag själf rifva i stycken den guldtrådsväf af dikt och sång du spunnit kring mig, vore jag likt fjäriln, som okynnet slitit vingarna af, en dödsdömd mask. Din ande bär mig genom lifvet, genom världen, den bär mig en gång öfver döden, till dem, som icke glömmas!“

— Och ser du, tillade hon, — så här slutar han sitt bref. — „Och jag — hvad gaf jag dig i gengäld? Intet! Fyra år ha förgått sen du såg mig; jag har icke kunnat gifva dig annat än mina bref, ord, som illa återge mina tankar, ord, som skrifvits

ned af en oöfvad penna, ord, hvilkas värme afståndet kyler af, ord, som . . .“

— Nåväl, jag begär icke tack, icke uppoffring, må han lefva lycklig och nöjd, skapa stora värk och gjuta glans öfver sitt namn och sitt land! Jag och Ojamaa, vi ha gjort vårt. Nu är vår tid ute. Ingen, hör du, ingen får i detta nu störa honom i hans arbete! Sedan — och hon sjönk samman, tårar stego i hennes ögon, hon tryckte handen mot sitt hjärta, — sedan, hviskade hon än en gång, — när segern är vunnen . . .!

Och segern blef vunnen, och fru Martha dog som en triumfator, just när allt vunnits som kunde vinnas, när ärans och ryktets lager stod frisk och doftande i sin skönaste fägring. Hon begrofs i den lilla, mer än anspråkslösa landtliga kyrkogården. På hennes graf sades icke många ord mer än handboken anbefaller och inga blommor lades på kullen, ty våren hade ännu icke klädt marken i grönt. När det sista spadtaget kastades på hennes graf, sade prosten mera som för sig själf:

— „Hon hette Martha, men hon var en Maria. Hon sökte de ting som ofvanefter äro. Hon såg dem borta, längst borta i blånande fjärran, men hon tröttnade icke i kampen: för dem gaf hon sitt lif och för dem gick hon i döden!

* * *

Knappast två veckor hade förgått efter fru v. Steuchs begrafning då unge Karl sent en natt kom åter till Ojamaa. Han kom icke ensam, han hade sin fästmö, en målarinna, med sig. Det var en liten, blond, blåögd person med kortklippt hår, pincenez, sportmössa och veston. Alt i hennes lilla person, säkerheten i hennes uppträdande, papyrossen hon höll mellan fingrarne, ja själfva tonfallet i rösten, utvisade att hon var en kvinnosakskvinna och ville vara en om de kvinnliga rättigheterna djupt medveten person. På hvilka grunder och hvilka förutsättningar hon bygde sina teorier kunde hon icke redogöra för. Karl v. Steuch hade, som ofta är fallet med konstnärer, låtit bedåra sig af färg och fägring, friskhet och en viss hänsynslös ursprunglighet, utan något vidare själsdjup eller hjärtats värme.

Det unga paret hade kommit till Ojamaa sent på natten, så godt som direkte från Paris, — Paris, där kastanjen som bäst stod i sin fägring, där rhododendron, la France- rosen, guldregnet och Nizza-liljorna nu svämmade öfver i sina färgers fullhet, deras saft och deras doft. När fästmön om morgonen drog upp sin gardin och blickade ut öfver den härjade nejden och såg vissna kvistar, ris, stubbar och vindfällen så långt ögat bar, såg vildheten och barbariet i det våld, som begåtts mot naturen, släppte hon med detsamma snöret, så att hela rullgardinen kom

brakande ned från sina krokar och slog i kull vattenglas och karaffin.

Hon bet sönder ett „sapristi“ mellan sina hvita, vackra tänder och tillade: —„på detta ställe blir jag icke en dag“! Hon klädde sig skyndsamt och gick ut.

Karl stod djupt upprörd ute på trappan. Var detta Ojamaa? Här på detta ohyggliga ställe hade hans älskade, fattiga moder hållit ut år efter år! Här hade hon längtat, saknat, lidit — och dock hoppats, dock stannat på sin post! Han blickade dystert framför sig och hans ögon voro fuktiga af tårar. Då kom hon som en hvirfvelvind fram och lät en ström af ord flyta öfver sina röda läppar.

— „Ah quel endroit terrible! Här bli vi icke länge“! — Det var mer än Karl kunde bära. Han skylde sina ögon, böjde sitt hufvud ned öfver räcket kring verandan, och tunga tårar föllo ned mellan hans fingrar öfver de förvildade fläderblommorna som stucko sig in mellan spjälverket. — Min stackars, stackars moder! suckade han. I detsamma körde där ett landtligt åkdon fram. Det var doktor Holm, som kom för att med Karl v. Steuch tala om godsets affärer. Doktor Holm hade haft en vidlyftig korrespondens med Karl och visat honom många tjänster och mycken vänskap, alt för hans moders skull, hvarför också sammanträffandet mellan den ryktbare unge konstnären och vännen

läkaren var mycket hjärligt och varmt. Under det ifriga talet dem emellan kände den unga fröken sig alt mer och mer tillbakasatt och öfverflödig. Hon satt lutad mot räcket med fötterna rakt utsträckta och ref sönder den ena fläderklasen efter den andra, så att hon hade ett helt fång af hvitt och grönt i famnen. Hennes blick var mörk, uppmärksam väntade hon på något tillfälle att taga del i samtalet och gjorde slutligen ett temligen illa valdt inpass med sin cheval de bataille kvinnosaken.

— „Ack min kära unga fröken", svarade doktorn lugnt, „man talar nu så mycket om kvinnosak och kvinnosak. Min tro är att det icke finnes någon kvinnosak alls, det hela är en konkurrens sak, i hvilken kvinnan vinner rätt till högst ett par tusen mark i årlig inkomst och förlorar sig själf. Ser ni, min fröken, vi män äro af annat skrot och korn än ni, det är sant — men det vet jag, att alla stora, sköna, ädla tankar, som i dikt och sång, i färg och marmor en gång fått form och gestalt, alla höga och djupa sanningar, som lyfta mänskligheten ett steg uppåt och föra den en generation framåt, de ha bevarats och uppammats af eder. Det tyckes, som om dess märkliga sanningar och former vore af den betydenhet, att de aldrig kunna mogna under en menniskoålder. Mödrar, generationer af mödrar ha burit dem inom sig, sjungit dem vid sina barns

vaggor, nedlagt dem som frön hos sina växande söner. Hvad stora män sagt stort och fritt, hvad de ärft af andens gåfvor, det kommer från deras mödrar. Jag kände Martha v. Steuch ren då hon var ett barn, jag har följt henne under ett långt lif... — det är dock en djup sanning, att kvinnan i högst ringa grad äger formbildningens, gestaltgifvandets gåfva. Karl har gått in i hennes drömmars värld, han har tagit fasta på alla hennes strålande bilder på gyllene och azur grund, han har gifvit dem form och färg och gifvit dem åter åt sitt land. Och att det är så, det vet jag, ty hvad han gjort bäst och störst, det har jag för tiotal år hört talas om, ja delvis sett i just detta hem. Och detta att vara mor, om ock en fattig mor, och dock gifva sitt barn en rik arfvedel — det är den enda verkliga och viktiga kvinnosak jag erkänner. Vid sidan af den betyder det föga eller intet, om fröken den eller den förtjänar femtio eller hundra mark i månaden. — Att äfven i de sämsta förhållanden ha varit den bästa möjliga mor, se där er kallelse och ert lifs mål!"

Det blef tyst. Enhvar försjönk i sina drömmar. Så grep Holm ordet på nytt: — Seså mina unga vänner, nu gå vi till kyrkogården! — och de gingo för att lägga en krans af brustna hjärtan och gyllne penséer på Martha v. Steuchs graf.

BLAND KROPPSARBETARE

Bland kroppsarbetare.

Min erfarenhet om lifvet bland kroppsarbetare förskrifver sig hufvudsakligen från början af 70-talet, då jag under tvenne somrar som murare tog del i större byggnadsföretag i Stockholm.

Jag hade för tio öre i timmen fått anställning som murarelärling hos en hedersman af gamla stammen, byggmästaren N. I alt hvad till yrket hörde skulle jag få närmare upplysningar af gamla Pettersson, skåning till börden och anställd som „bas“ eller arbetsförman hos herr N. Pettersson tog emot mig med égard — jag var ju herreman —

en égard, som, när jag dagen därpå presenterade mig för honom i mollskinnsbyxor, blå blus och förskinn, sjönk betydligt under nollpunkten. Nu blef jag tvärtom föremål för hans och medarbetarnes skratt och åtlöje, något som sannerligen icke var behagligt att höra på. Löjet föddes först och främst däraf, att mina byxor voro bruna, hvilken färg genast af kalken skulle få en gemen, köttröd skiftning; vidare af att mitt förskinn var af oxhud, styft och hårdt; det hade bordt vara af älg- eller ren-hud, mjukt som ylle. Också mina verktyg voro oändamålsenliga; de togos i skärskådande af hvarenda man, och enhvar hade något ogynnsamt att säga om dem.

Min debut var således icke lysande. Jag blef genast satt till att hugga tegel. Man hade då icke i Sverige kommit så långt, att man till ett stort bygge anskaffade de enklaste formtegel. Morgonen var kall och ruskig. När jag suttit trenne timmar med tegelsten i famnen och gjort de till utseendet enkla, men i själfva värket ganska kinkiga slagen några hundra gånger, stod svetten i pannan och ryggen värkte. Utom mina fingrar förstörde jag otaliga stenar, slog antingen för många svaga slag och tröttade ut mig eller för hårdt, så att stenen splittrades. Hvad som dock var värre var arbetarnes skämt med min oskicklighet: „Ja, ja, män, det är annat än läsa i bok och rita på

papper". — „En är inte född till 'et". — „Blif vid din läst, sa' murarn åt skomakaren". Se där hvad jag fick höra! Det fysiskt mest plågsamma var att med en hand, som höll 8 tum mellan lillfingrets och tummens yttersta led, gripa om och lyfta en 6 tum bred tegelsten. Teglet raspade bort huden på fingrarna, så att de blödde; fick man se'n kalk — och det fick man — i såren, brände det som eld. Det fans ett sätt att släcka svedan, som dock inte kan talas om i tryck.

När middagen stundade, gick jag till mitt värdshus. Jag visste naturligtvis, att jag icke skulle få sitta i samma rum som den eleganta publiken, men trodde, att ett enskildt, afsides beläget rum skulle kunna upplåtas åt mig såsom gammal kund. Jo vackert! Jag möttes af „vet han inte hut?" tills jag blef igenkänd och med många ursäkter placerad i köket. Där var olidligt hett, därtill pinsamt att leka maskerad och begapas af kökspersonalen. Icke värkade anblicken af svettiga kokerskor, slarfviga diskerskor och andfådda kypare synnerligen retande på aptiten heller.

Värden hade på samma tomt mot en annan gata ett annat etablissement, där alt, som inte gick åt och som var oanvändbart på det finare stället, bjöds hans mindre kräsmagade kunder. Där fick jag ett stadigvarande matställe; bordssällskapet utgjordes af slussvaktare, tullnärer, ställets patri-

cier, plebejerna voro några bättre schåare och en hund, som bar det oförskämda namnet „Som du“. På eftermiddagen samma släp med att hugga sten, så att fingrarna värkte, höra grofheter och skämt på sin egen bekostnad och känna sig så genomosnygg, att man vämjdes vid sig själf. När kvällen kom, gick jag med alls icke blandade känslor hem — och fick ännu en gång besanna ordspråket: „Som man är klädd, blir man hädd“. Jag mötte nämligen en landsman, en gammal studentbekant, som jag, glömsk af kostymen, helsade helt kollegialt — jag togs först emot med isande köld och sedan med den medlidsamma frågan: „Har du kommit på dekis, kära bror?“

Men hade dagen vari tung, var hvilan så mycket behagligare. Ett sådant ljuft insomnande, en så djup, drömlös hvila, som den friske arbetaren njuter efter en mödosam dag, har den, som arbetar med hjärnan, aldrig erfarit. Ju mera hjärnan mödas, desto svårare är det att få tag i den barmhärtiga sömnen. Tankarna jaga hvarandra, och drömbilder plåga en långt efter insomnandet. En sådan sömn som den efter min första „arbetsdag“ mins jag mig ej hafva njutit sedan mina barnaår, efter feriedagar i lek och ras. Jag har sedan vandrat mig trött på glaciererna i Schweiz, öfver Italiens och Moreas bärg, utan att hvilan varit så efterlängtad, än mindre så stärkande och ljuf, som då jag arbetade som murare.

Men var insomnandet ljuft, var uppvaknandet däremot olidligt. Att stiga tidigt upp är för kulturmänniskan, sådant lifvet gestaltat sig för henne, nästan en omöjlighet. Med tillhjälp af en konstapel går det dock för sig att vakna och stiga upp klockan half fem på morgonen, men kusligt är det. Därtill kom obehaget att nödgas krypa in i de smutsiga kläderna. Att stiga upp från en ren bädd och taga på sig en snygg dräkt, välblankade skor och två sig utan fjäsk, ja, det är godt och väl, men att krypa i ett par byxor, styfva af murbruk, så att de kunna stå för sig själfva, dra på sig en nedsölad blus och tegelröda, kippande stöflar, det var icke behagligt, och jag kunde aldrig vänja mig därvid. Till och med fru P:s utmärkta kaffe smakade under sådana omständigheter som det kunde.

Klockan half fem på morgonen var det tyst och stilla på gatorna. Solljuset föll så underligt snedt, från ett håll, där man ej var van att se solen. Endast mödans och flitens barn syntes till, de drogo i små grupper enhvar till sitt arbete. Då och då mötte man nattrucklare, som än ytterst lifvade, än bleka och dödströtta, vacklade från gillet till hemmet. Att i sällskap med arbetare möta dessa drönare i lifvets bikupa dref skammen upp i ansiktet på en. Då vankades glåpord, ofta hat- och hotfulla uttryck mot herremannaklassen.

Men var det ett lidande att vara tidigt uppe om morgonen, så hade det dock ofta sina behag, i synnerhet ju högre upp man kom med bygget. Där uppifrån ställningarna var det en hänförande utsikt öfver Mälarstaden. Sjö och himmel i glans, lysande strimmor på vattnet, hvita måsar öfver Riddarholmsfjärden, luftiga, genomskinliga skuggor från palats, bärg och hus. Än i dag behöfver jag endast blunda för att se dessa taflor framför mig; så skarpt ha de etsat sig in i mitt minne.

Vid arbetsplatsen måste man vara precis klockan fem. Arbetare funnos, som bodde långt borta på Söder. De stackars menniskorna voro i rörelse redan klockan 4 om morgonen. Kom man tio minuter efter uppropet, frånräknades genast en oproportionerligt hög procent, en fjärdedel af dagspenningen. Detta för att basarne skulle „få ordning och bukt på folket“; dock, tror jag, egentligen för att de skulle slippa det för dem olidliga arbetet att hopsummera bråkdelar i dagsvärkslistan. Ofta hörde jag nämligen gamle Pettersson där borta i skjulet på sin grötiga skånska „svära och domdera“ öfver de fördömda trefjärdedels- och halfdagarna, tills en halfvuxen „brukspojke“ — „byggets mekaniska geni“ — hittade på ett alldeles ogement fiffigt sätt att på grafisk väg — med tändstickor — ställa upp bråktalen, så att ett barn kunde se, hvad de utgjorde i summa. Om

jag nu kunde minnas denna genialiska additionsmetod för bråktal, skulle jag söka patent på den. Säkert är, att alt se'n pojken hjälpte Pettersson, blef eftersynen, jag vill inte säga slappare, men menskligare.

Dagen började för oss alla, till och med för „läsarne", med åtminstone en sup. „Hämta brännvin" var väl strängt förbjudet på byggnadsplatsen, men förbudet kringgicks på mångahanda listiga sätt. Nykterhetssträfvandet var ännu i sin linda, och jag har antecknat att alla söpo — icke ens de så kallade „murbruksfruntimren" ratade en liten „knaberdass" eller „gök", närhelst de kommo öfver den kära drycken. När arbetet senare gafs på beting, tog supandet ofantligt af. Sanningsenligt måste jag äfven tillstå, att aldrig ha de mest eldiga viner sedan smakat mig som en sup däruppe på ställningarna, högt öfver gator och gränder i det nyss vaknade Stockholm. Jag fruktar, att i fall min lott varit att som murare slita ondt i världen, flaskan och jag blifvit alt för goda vänner.

Arbetet var orimligt väl betaldt. Byggnadsspekulationen hade icke ännu visat några verkningar i Stockholm, och prisen voro ännu icke nedtryckta till minsta möjliga. En riktigt slängd betingsarbetare kunde förtjäna ända till 10 à 12 kronor om dagen. Men det var ett tungt arbete. Att tusental gånger om dagen kröka sin rygg, med af

kalken såriga händer fatta en sten af elfva skålpunds vikt, lyfta den, svänga den, väta den — det sistnämda underläts dock ofta nog — bestryka den med murbruk i ena ändan och sedan placera den i kopp- eller löpskikt, i vinkel, våg och lod, är ingen barnlek; i synnerhet då detta arbete skall utföras på en sviktande ställning, så bräcklig som möjligt, tjugo till fyratio fot öfver marken, och vanligen i en omgifning af hvita, upphettade, starkt reflekterande murar. Man måste vara herre öfver både vilja, senor och nerver för att stå bi. Och dock, så snart det var fråga om betingsarbete, var hvar och en färdig att till det yttersta spänna sina krafter.

Det gälde också kampen för lifvet, för tillvaron. Enhvar hade det klart för sig, att han under den korta nordiska sommaren måste samla ihop det kapital, hvaraf han skulle lefva under större delen af vintern; enhvar visste, att med all flit och energi kunde det dock gå för muraren som det gick för syrsan i fabeln, i fall arbetet tog slut, i fall sjukdom eller olycksfall inträffade, i fall sommaren blef mycket regnig. Ty fördelades den rundliga arbetsvinsten på dagarna i året, blef det dock icke mera än högst 2 till 3 kronor per dag att lefva af. För den, som hade hustru och måhända, som ett par bland arbetarne, sex barn, var lifvet surt nog, och huru han än ansträngde sig,

måste barnen dock tigga — och ingen förhoppning fanns att under sådana omständigheter lägga en styfver undan för ålderns dagar. Det var endast att gå på, gå på som ett tröskverk, dag ut och dag in, tills det sade kratsch i maskinen, och den stod stilla. För dessa familjemartyrer visade sig framtiden sannerligen icke rosenfärgad. De voro som busar för de giftassjuka ungkarlarna.

Äfven de ogifta och de med små familjer borde, tycker den, som sitter vid kronans säkra kaka, ha känt lifvets börda besvärlig nog. Efter tio eller elfva timmars släp och smuts, hvad väntade dem? De flesta ett smutsigt och osundt, alla ett fattigt hem, en trötthet, som absolut omöjliggjorde andligt arbete och tankeverksamhet. Och dock var det icke så. Utom de tvänne familjemartyrerna och några bland läsarne voro de flesta väl icke muntra, men böjda för glädtigt samtal. Glädtigheten steg konstant, som en termometer på en sommardag, den nådde sin höjd vid middagstiden. Samtalet var icke högljudt, icke lifligt. Dagsverkarne talade lågmäldt, betingsarbetarena voro herrar öfver sin tid och pratade när de ville; de kunde därför höja rösten. Man fann nöje i alla möjliga obetydligheter. När gamle Zetterström satte in en ny mullbänk såkalladt „matsnus“ framför tandgården, sade han alltid samma kvickhet, som alltid väkte samma munterhet. Ett stort nöje var att

öfver murkrönet ropa ned till „murbruksfruntimren“ murr-r-r-r-br-r-r-uk, ju flere r, ju flere modulationer man fick in i ordet, desto trefligare var det. Och när dessa rullande r icke genast gjorde behörig värkan, hade man rätt att skrika och „lefva värre“.

Klockan 7 hölls rast och åts frukost: brännvin, spisbröd, svagdricka, dåligt smör och än sämre kaffe. Efter frukosten följde den bästa arbetstiden. Timmarna förflöto under småprat och sång. En gammal gardist, oförbätterlig supare, var gelagets muntergök, dålig murare „för rexten“; han kunde alla världens kuplettmelodier, „konstsvordomar“, slangord och Bellmanshistorier. Bellman var för honom et consortes en fullt utbildad Arlechinotyp, en Rigoletto eller Kasper, hvars elementära kvickhet i de förnämas värld, vid hofvet, för konungen själf framhöll de höga ståndens fel och laster. På ett grofkornigt sätt förde denne Arlechino-Bellman i en förkonstlad och öfverförfinad värld förnuftets talan. Alla gamla likasom flertalet af dagens bon-mots tillskrefvos honom. Gamla uttröskade kvickheter omstufvades och sattes i hans namn åter i omlopp,

Klockan 12 hölls middagsrast. Middagsmålet i högsta grad tarfligt och inmundigades utan någon komfort; det hette för öfrigt „att stoppa mat i ansiktet“. Hvilken himmelsvid skilnad i detta afseende mellan den svenske och den engelske, att

icke alls nämna den franske arbetaren, af hvilka den sistnämde är en verklig finsmakare! Ytterst sällan vankades det varm mat. Potatis med svinkött eller någon billig fisk samt en afskyvärd sylta var hvad som bestods. Med denna eländiga kost höllo dessa karlar och kvinnor ut dag efter dag, veckor, ja, månader, med ett tungt arbete — ett arbete, som bedrefs tidtals febrilt, alltid raskt. Efter middagen följde den absolut nödiga „luren". Arbetaren somnade snart sagdt ögonblickligen, hva som hälst och huru som hälst, midt i solbaddet, högt uppe på en ställning, trettio till femtio fot öfver gatan eller nere vid trottoaren, där vandraren kunde stupa öfver honom.

Efter middagen mojnade samtalet af till följd af hettan, „basarna" och ankomsten af byggherren själf, som denna tid plägade besöka arbetsstället. Enhvar gjorde då sitt bästa och höll inne med „talangen", det är pratandet.

På e. m. hölls klockan 4 en half timmes rast. Och detta var den stora konversationstimmen, det var nu tankar och idéer utbyttes. De motsatta åsikterna representerades af den nyssnämde gardisten och en frireligiös, den förre konservativ, den senare liberal. Men ville jag veta något om arbetarnes tankar, var det bäst att låtsas hvarken se eller höra. En oöfvervinnelig misstänksamhet mot herremannaklassen, som hvarken af ölhalfvor,

knorrar eller supar kunde aflägsnas, band i veckotal deras tunga i min närvaro. Vid dessa „palaver“, dessa konversationer, kommo utom pipan och det vedervärdiga snuset några tidningar fram, vanligen någon af den brandröda sorten. Mest lästes „Fanderseländet“, d. v. s. „Fäderneslandet“, dock med det intryck att „den ljög så förbannadt“; högre anseende hade „Dagens Nyheter“. För politiken voro arbetarne absolut likgiltiga. Vi voro också i en politiskt tämligen flau tid. Det fransk-tyska kriget var nyss afslutadt. Sympatierna voro otvetydliga för det förra landet. Tysken behandlades med en viss öfverlägsenhet. Ett inbitet misstroende, ja, hat, egnade man ett folk och det var danskarna; däremot var norrmannen för den tiden godt liden. Jag har senare varit i tillfälle att erfara, det skandinavismen, denna komplett utblommade politiska idé, icke heller bland de lägre klasserna i Danmark torde finna någon anhängare, åtminstone var där nere ordet svensk ett icke alldeles ovanligt „tillmäle“, som vid vissa upprörda tillfällen användes som surrogat för kraftord. Ingen socialpolitisk fråga var på tapeten vid denna tid. En från Amerika återvänd arbetare talade väl för republik och all slags égalité och fraternité, dock utan att vinna den ringaste anslutning. Han bemöttes af före detta gardisten, som var inbiten rojalist, aristokrat och öfverklassens försvarare, med blodiga

hotelser, svordomar, grymma ögonkast och vulgariserade efterklangsfraser från Esaias Tegnérs pompösa fraseologi om folk, som ärft hjältars land. Dialogen var stundom oblandadt komisk.

I hemlandspolitiken tycktes den allmänna meningen vara den, att någon herre skulle man ha, huru han kallades kunde vara likgiltigt, och bäst var att platsen var besatt, så att herrarne inte fick slåss och gräla om den som om riksdagsmanna- och stadsfullmäktigskap.

Efter rasten gick arbetet lamare. Murbruket blandades sparsammare till, tegelbärarne sparade på bördan, pratet tystnade, alla längtade efter hvila. Klockan 7 — då det hade regnat länge eller då man hade synnerligen brådtom först klockan 8 — afslutades dagsvärket, således efter 11 timmars arbete. Murbruksfruntimren togo nu våra don om hand och gömde dem i gluggar och hål. Själf gjorde man sig så snygg man kunde, och det var vämjeligt, ty ett tiotal personer måste göra toalett i samma balja. Tio minuter därefter var platsen tom, utom om lördagarna, då aflöningen utdelades. Hustrur, fullvuxna döttrar och fästmör passade då på, utan att någon låtsade märka det, i angränsande gathörn för att rädda den dyrt förvärfvade penningen från krogvärdar och lånhungrande kamrater.

Sällan eller rättare aldrig såg jag arbetaren glad vid löneutdelningar. Så mycken möda, så

mycken ansträngning och så liten vinst! Med krokig hållning och släpande gång gingo arbetarne hem med en summa så stor, att den jämt och nätt räckte till att hålla lifhanken uppe. Hvad kunde denna summa gifva af lifvets fröjder, af dess lycka? Huru förnöjsam man än eljes var, så var dock disproportionen mellan mödan och dess lön för stor för att icke åtminstone på aflöningsdagen springa i ögonen på enhvar. Och så kom man hem trött och slö. Att läsa och skrifva kom i fråga endast hos någon ung fyr, som ännu stegrade sig och sparkade i selarna; men flertalet gick tidigt till sängs och somnade godt. Det var deras mödas bästa lön.

Så förgick dag efter dag enformigt, såvida icke regnväder inträffade. Ty var det regn, brötos alla regler; då skyndade man in i närmaste portgång eller i „basens“ kabyss. Under väntan på att regnet skulle stanna af fördrefs tiden med lågmälda samtal om arbetarens ställning; stundom framkastades dimdunkla, omöjliga förslag om kooperativa företag, konsumtionsföreningar och dylikt, eller ock — detta var *vårt* käraste nöje — planerades söndagsutfärder i det gröna till någon ö i Mälaren eller till bärgen på Värmdösidan. De bland arbetarne, som talade om konsumtionsföreningar, hade ett orimligt besvär att öfvertyga äfven de förståndiga bland sina kamrater om nyttan

af slika företag. Man var framför alt misstrogen. Regnvädersdagar voro äfven „läsarnes“ bästa dagar; då stämde de upp sina psalmer och försökte att väcka sofvande syndare och „locka dem till Jesum“. Deras självbelåtenhet och andliga högfärd stötte dock nästan alla från dem.

Aldrig hörde jag, med undantag af det förut nämda fallet, några hat- eller hotfulla uttryck mot de lyckliga, som kunde lefva fram sin dag med 3 till 5 timmars arbetstid. Dessa samhällets helgdagsbarn tycktes uppenbarligen stå så högt som fästets stjärnor; de voro utom längtans mål; de stodo öfver all afund. Ett stånd bland öfverklassens lyckliga ägde dock ringa sympatier bland arbetarne och det var militären; måhända till följd af obekantskap med sanningen i satsen: „si vis pacem para bellum“, mest dock antagligen, emedan det hörde till „Fäderneslandets“ jargon att gå åt militären. Däremot stod presten, oaktadt alla malitiösa ordstäf och elaka kvickheter, oaktadt arbetarnes lif-organ „Fäderneslandets“ spott och spe öfver alt hvad prester hette, i stadigt orubbadt anseende. Detta tyktes mig bero mindre därpå, att han sysslade med de heliga tingen, än därpå, att han ansågs stå folket närmare än någon annan samhällsklass. Det demokratiska i hans lefnadskall och hans samhällsställning höll honom uppe i folkmedvetandet. Om någon berättade en skandal-

historia om en prest, emottogs den med skratt och löje, blandad med en medlidsam, halft vemodig och ursäktande anmärkning om personen i fråga. Detta medlidande, denna ursäkt fanns icke alls, när det gälde hvilken annan samhällsklass som helst, enkannerligen polisen och alt som därtill hörde; den fruktades, som barnet fruktar busen, och hatades således äfven. Orsaken angafs vara den, att arbetaren icke behandlades af polisen med samma billighetskänsla som öfverklassen. Uppstod någon „harmoni", d. ä. förargelse, mankemang eller skandal med polisen, tystades saken ned, då den felande hörde till öfverklassen, medan arbetarens namn och yrke utan vidare gafs till pris åt skandalen.

Bland arbetare hade, himlen vete hvarför, skräddarne minsta prestige. Timmermännen, som kallades „hackspettar" likasom på Scholanders tid, ansågos för lägre tjenande bröder. Ett värkligt skällsord var ordet „bonde". Sedan vid förekommande behof hela det svenska språkets välförsedda lager af krafttillmälen blifvit förbrukadt, var och blef „bonde" slutklämmen, utöfver hvilken intet mera gafs. — I jämförelse med bonden var man dock en hufvudstadsbo, en konstförfaren man, en yrkesidkare, på det näst högsta trappsteget till herremannaklassen, ett trappsteg, som mer än en af ens gelikar öfverskridit. Likasom denna högre

sfer talade man icke „bondmål“, utan riktig „tidningssvenska“.

Ehuru inkomsten icke var stor, så är det gifvet, att i det frikostiga och gästfria Sverge, där sparsamheten icke hör till folkets kardinaldygder, „spenderingar“ tidt och ofta skulle förekomma. Dessa afdruckos alltid under regnvädersdagar på bakgårdar, i källarhalsar — en gång, minns jag, till och med i stora sockerfat — eller i främmande folks förstugor. Alla namnsdagar spenderade dagens hjälte brännvin „öfver glatta gelaget“ och kaffe åt kvinnorna; endast murare kommo i fråga, „hackspettar“ och bärare voro uteslutna. Fick man reda på någons födelsedag, som inföll under arbetstiden, var det på samma sätt. En riktig guldgrufva eller rättare bränvinskagge voro vi nybegynnare. Enligt yrkets coutume fingo vi lof att „spendera“ på Stenborgare eller Uddevallare (en afskyvärd smörja), när det första hvarfvet slagits; vi måste också spendera, i fall vi satte in tvillingar (två stenar i stället för en) i hvalfvets hjässa, spendera, om vi murat två koppskikt öfver hvarandra, ett så groft fel, att den felande först fick ett sittbad i en murbruksbalja, hvilket bekom våra mollskinnsbyxor mycket illa. Byggherren fick lof att spendera, då grunden lades, och då taklagsöl firades. Lägga vi därtill, att själfva basarna icke helt och hållet sluppo från spenderingen, så

måste det medgifvas, att vi under regnvädersdagar förde ett ganska fuktigt lif. Oaktadt dessa libationer såg jag aldrig några druckna på arbetsplatsen.

Bygget gick „snabbt i väders“, alt för hastigt i fleres tycke, ty när den sista slefven murbruk glättades ut på den öfversta skorstenspipan, då var arbetsgifvaren vanligen fri från alla förbindelser. Kamratlaget bröts, enhvar sprang med andan i halsen från det ena bygget till det andra, såvida han icke redan i tid betingat plats. Det var en tid af hopp, fruktan och skilsmässa. Ehuru befrielsens dag för mig var den första angenäma dag, sedan jag börjat som kroppsarbetare, skildes mina kamrater och jag åt med vänskap och aktning för hvarandra. Det är mig en glädje att här anteckna, det några af kamraterna, sedan vi skildes åt, stigit „i gradorna“ upp i de själfegandes lyckligare lottade klass.

* * *

Året därpå råkades en del af det gamla gelaget åter. Vintern hade varit svår. Den starka kölden, stockningen inom alla affärsgrenar hade gjort arbetarnes ställning mer än vanligt tung; men nu lyste vårsol igen, arbete hade man fullt upp för tillfället. I den stora hetsjakten för till-

varon var man åter kommen till en tid af lugn. Den tyngsta bördan var för en tid lagd å sido, och man hoppades på drägligare tider. Tyvärr äro dessa drägliga tider, äfven då de äro som bäst, tunga nog för arbetaren. Det är hårdt för hvem som helst att arbeta tio till tolf timmar dag ut och dag in i månadtal, äfven om man inom tjugo år förtjänade en förmögenhet därpå. Huru skall det då kännas för den, som med samma arbete icke kan bomma till dörren för fattigdom och köld?

Vi pläga inom vår samhällsklass säga, eller om icke säga, så älska att tro, det arbetaren blir van vid sin ställning: han tynges ej af sitt yrke, besväras ej af sitt arbete i samma grad som de, hvilka hänvisats till hjärnarbetet, till ansträngandet af sin intelligens. Detta är visserligen en sanning, men en af dessa, som tåla vid den mest betydande modifikation. Sant är, att där ett värkligt strängt andligt arbete, skapande — konstnärens, uppfinnarens — eller ordnande — vetenskapsmannens, affärsmannens — förefinnes, så kan, hvad känslan af ansträngning och möda beträffar, någon jämförelse knappt komma i fråga. Det andliga arbetet, fattadt ur den synpunkten, är ofantligt mycket mera tröttande, upprifvande och enerverande — hvilket framgår allaredan af det faktum, att den muskeltrötte sofver godt efter sitt dagsverke, medan den andligt trötte plågas af outhärdlig sömnlöshet.

Hvad som gör kroppsarbetet så tröttsamt och plågsamt är först och främst, att arbetet sker i knappast uthärdliga yttre förhållanden, köld, regn, dålig luft eller öfverdrifven hetta, medan själsarbetet åtminstone i de flesta fall utföres under lyckliga yttre förhållanden och åtnjutande af en viss, om ock anspråkslös komfort. Vidare är kroppsarbetet i hög grad ensidigt — en yrkenas förening är knappast möjlig. Man kan icke vara duglig glasblåsare och skräddare, guldsmed och murare på samma gång. Arbetaren lider därför äfven mera af fluktuationerna på arbetsmarknaden. För honom står frågan „hvar finna arbete?“ oftare som ett hotande spöke än för denne andre, som, tack vare en högre andlig kapacitet, i nödens stund har flere utvägar för sin utkomst, och till sist, när allt tyckes brista — kroppsarbetet! Kroppsarbetet är vidare ofritt — ofta mekaniskt, själlöst, nästan alltid tagande i anspråk dygnets hela ljusa tid, och ger därför knappast något tillfälle till andlig eller lekamlig förströelse och hvila, eller till den personliga frihet att komma och gå, hvila och verka, som ger oss känslan af att vara fria, oberoende och självständiga varelser. När vi, som man ofta hör bland oss, förneka arbetarens tunga lott, är detta beroende på okunnighet, tanklöshet eller — hvad som oftast är fallet — maskerad självviskhet.

Snart tjugo år ha förgått sedan de dagar, af hvilka jag här gifvit en liten teckning; drägligare

tider för arbetarne ha verkligen kommit. Arbetarfrågan har på allvar tagits upp i alla land. På den bland arbetare så ofta med bitterhet framställda frågan: hvad tjänar det till att kunna läsa och skrifva, hvem hinner med det, icke blir det bättre därför? — ha många svar följt.

Man kan genom att undanrödja gamla orättvisor och arbeta mot fördomar underlätta höjandet af ett visst samhällslag — men den gamla sanningen „hjälp dig själf“ står orubblig kvar. Arbetaren själf, ingen annan, kan hjälpa upp arbetarens ställning, och den första häfstången är läskunnigheten, ty den möjliggör kunskapen om hygienens och ekonomiens första fordringar: snygghet, nykterhet och sparsamhet — abstrakta begrepp, som omsatta i konkreta former heta sjuk- och begrafningskassor, folk- och sparbanker samt, att börja med, en förnuftig nykterhetsförening.

NÄR VÄRNEPLIKTEN RYCKER IN

När värneplikten rycker in.

Den första november är, som hvar och en vet, sedan gammalt en märkelig dag i så godt som alla familjer i vårt land. Det är nämligen pigflyttningsdagen! Sedan värneplikten införts, har dagen ytterligare vunnit i betydelse, ty på denna den heliga Mikaels dag äga „kronans karlar“ att kläda sig i tapperhetens schinell, och fatta i manhaftighetens vapen. Äfven den civile, den oinvigde, som denna dag besöker en af våra bataljoners kaserner, skall genast se att något extra är på färde. Öfversten är öfverhopad med göromål. Doktorn står

icke att träffa, ekonomen-kvartermästaren ser ut som om alla de omsorger och bestyr, hvilka enligt traditionen och visan tillkomma klockarfar, nu med ens öfverflyttats på hans axlar. En sådan där orosdag kom jag till en af våra landsortsbataljoners kaserner; mina iakttagelser vill jag här nedan anteckna.

Vid kasernporten och längs dess spjälstaket hängde, sutto och vräkte sig en hel hop välfödda karlar, ordentligt rakade och tvättade samt iklädda snygga, civila kläder. Trettio procent af dessa voro i en högre, en lifvad sinnesstämning, framkallad dels af alkohol dels af friheten. Det var uttjent manskap, som i dag, efter trenne års kasernering, njöt af sin ledighet. De hade stannat här vid porten för att se huru de nya kamraterna togo sig ut. Öfverlägsna, urbana, stodo de där, färdiga till skämt och spe. Kvickheter och glåpord haglade öfver hvart enda ett af de soldatämnen, som magra, generade och rädda rörde sig inom kasernens område. Midtöfver gatan stodo i flockar kvinnfolk af alla åldrar, hustrur, mödrar, systrar, fästmör, som kommit ut från staden för att möta de från tjänsten frie och bistå dem i den sista, svåra kampen mot öl och brännvin, köttsens begärelse, ögonens begärelse och ett högfärdigt lefverne.

Den kontingent som i dag ryckte in, utgjorde omkring 150 man. Och detta tal var resultatet

af följande addition och följande bedröfliga subtraktion enkla tal. Kallats till besiktning i och för fullgörande af sin lagstadgade värneplikt hade 2093 manliga ungdomar; af dessa hade 105 befunnits helt sonika uteblifne; 48 hade representerats af bref och papper, som högt vittnade om alla de obotfärdiges förhinder. Återstod 1,940, och af dessa kasserades icke mer och icke mindre än 1,330. För outvecklade förklarades 42, och 18 infördes i längderna under rubriken tillsvidare obesiktigade såsom varande stupfulla vid besiktningstillfället. Återstod 550 man, hvilka sedermera fördelats på gardet, dragonerna, reserven och aktiven, så att sist och slutligen 150 man kommo på bataljonen i fråga.

Och hurudan var henna rest? Doktorn hade redan dagen förut tagit emot de 150 ämnessvennerna, som nu stodo där i skock likt får utan herde. Var detta blomman af Finlands ungdom, *le double extrait* af mandom, mod och norske män? Aldrig har det så klart fallit mig i ögonen huru oskön, kantig och klen denna ras är. Det tycktes hart när när otroligt huru denna „folkets blomma“ mäktat med arbetet på sveden och i skogen, bakom plogen och vid vårflötningen i forsar och strömmar. Än mindre syntes den mig lämplig att, när det engång gälde, släpa kanoner, slåss och marschera natt och dag. För våra konstnärer erbjuda dessa

eländiga former på sin höjd modeller till Tuonelas folk eller till genrebilder sådana som „en, som ätit barkbröd.“

Bland den årsklass, som mött med de 2093, hade liemannen farit strängt fram, och dock tycktes det mig att restbeloppet ytterligare kunnat minskas med väl 50 man. Det gör ett oemotståndligt nedslående intryck att se dessa så kallade ynglingar med krokig rygg, framåtböjdt hufvud, insjunket bröst och inåtböjda, sluttande axlar, gubbar vid nyss uppnådd myndighetsålder!

Med förundran och en icke så ringa portion illvilja fråga de ryska tidningarna, hvarför de finska läkarena äro så slappa, kommissarierna så efterlåtna, att ett så ringa procenttal af 21-års man, som fallet är, kallas under fanorna. Här se vi svaret! Vi ha intet svartjordsbälte, där säden utan vidare möda gror i ett par tum djupa fåror; vi ha icke milsvida stepper, där hjordarna beta fria och halfvilda; hos oss växer icke drufvan, mullbärsträdet, hvetet och kastanjen. Hos oss skall skogen rödjas, stenen sprängas, stubben brytas; se'n kan kornet under fruktan och bäfvan sås i svedens aska. Lifvets börda är tyngre hos oss än hos andra, den kröker den starkaste rygg och låter de fastaste muskler slappna. Mödan, mörkret och nöden är det som hos oss gör racen förkrumpen, gör den sådan som dessa hundrafemtio där.

Och dock hade också den skaran redan, tack vare alla militära hjälpmedel, gentilnat till betydligt. Doktorn hade skärskådat dem och gallrat ut de sämsta, fältskären hade badat dem, en landtlig Figaro klippt dem, så att svålen lyste genom det ölsupsfärgade håret. Rustmästaren hade anpassat på dem allt i klädesväg, från linnet till vadmalschinellen och släpmössan. Underofficeren hade försökt ingjuta i deras själar militärisk tillförsikt och hjältemod. Det oaktadt stodo de där fridfärdiga, väntande på hvad som komma skulle, och syntes mig — som redan nämdt — aldrig kunna blifva några rytande stridslejon.

Dock — alla de etthundrafemtio kallade och utkorade voro icke ute, en betydande del af hjälteskaran saknades. Den låg på lasarettet. Ofrivilligt frågar man sig, huru det är med den finska snyggheten? Kunna icke dessa eviga imbad, som två gånger i veckan koka upp huden, så att den skimrar i kräftans färg, fördrifva denna afskyvärda sjukdom, som bär sitt namn efter den sköldpaddsliknande parasiten — skabb? Enligt läkarens uppgift är den mycket vanlig bland de värnepliktige. Af 150 ha denna gång icke mindre än 36 genast afskilts från den öfriga hjorden för att efter tre à fyra dagars behandling med ungventum sulphuris, styrax och varma bad slippa den med oförsvarlig liknöjdhet och heroiskt tålamod burna klådan.

Men det är icke blott den finska snyggheten som vid en generalrevy med de hundrafemtio kommer till korta. Det finska folkskolearbetet ser jag här för första gången från en oväntadt mörk, ja sorglig sida. Efter alla de statistiska tabeller jag sett och studerat, efter alla de talrika notiser i tidningspressen om „ny folkskola“, efter allt det energiska arbete som år ut och år in bedrifvits för folkskolor, efter alla de lotterier, soiréer, konserter, allt det dansande och sjungande jag varit med om för folkhögskolan, blef denna uppvisning, som jag i förbigående bevistade, en värklig desillusion för mig. Af de etthundrafemtio unga männen var en student, en hade absolverat ett par klasser i någon lärd skola, och en, säger en, en fågel Fenix, makalös och ensam, hade genomgått folkskolan. Ofrivilligt gör man sig frågan hur i herrans namn detta är möjligt? Jag tillägger blott att läskunnigheten hos de öfriga var sådan den plär vara när „mor håller i boken och far i färlan“.

* * *

Nu kommer öfversten, rak och bestämd i sina rörelser, utan poser och utan fjäsk. Han hälsas ljudeligt af de gamla soldaterna och med stilla bäfvan af de unga.

Flertalet af rekryterna hörde till de stilla i landet, som i allmänhet ha svårt att bruka munnen

och finna sig i oväntade situationer. Då därtill kommer att nykomlingarna hypnotiseras af glansen från sex par strålande och förgyllda uniformsknappar, petlitzer och axelklaffar i 14-karaters guld plus en elfva rubels St. Annæ-stjerna i öfverstens halsgrop, och då denna öfverstes maktfullkomlighet i rekrytens ögon vidgats ut i orimliga proportioner, tillåtande den mäktige att som högsta plikt ådöma dödsstraff, som högsta belöning absolut frihet, så kan man förstå att rekryten står där med en synbar skälfning i käken och knävecken, innan han finner rätt på de visdomsord han behöfver i denna viktiga och fruktansvärda stund i sitt lif. Därtill kommer det hemlighetsfulla, som omger chefen. Under tre à fyra dagar af denna för rekryten uppskakande tid synes öfversten icke, han endast förnimmes, omtalas. Blott makten af hans vilja och hans ord gör sig märkbar öfverallt och alltid. Han är ett högre väsen, en ande, som griper in allestädes, och därför omformas han i naturmänniskans fantasi till något okändt mäktigt, något, som då han nu står framför rekryten, imponerar oemotståndligt.

Så börjar revyn med de nya.

Med ett tålamod, som står öfver allt beröm, sysslar han med hvarje man. Det är en examen, vid hvilken dumma och naiva svar ofta blotta rörande och sorgliga omständigheter, en examen som

t. ex. följande, hvilken jag för några år sedan var i tillfälle att åhöra vid en af våra bataljoner.

Öfversten: — Ditt namn, soldat?

— Jag då? mitt namn . . . jag heter Matti Pietarinpoika Heinäkangas.

— Är du gift?

— Jag då? Om jag är gift? Ja, nog har jag hustru alltid.

— När du svarar på mina frågor, skall du svara kort, klart, tydligt, utan omgångar, utan tillägg, endast med ja eller nej. Således: är du gift?

— Nej!

Omgifningen fnissar.

— Tänk efter noga innan du svarar. Är du gift?

— Ja.

— Har du barn?

— En flicka.

— Hvem sköter om ditt hus och hem, medan du är borta?

Soldaten rodnar och det rycker i mungiporna: — Hvem annan skulle vårda sig om dem än Herren Gud!

— Har du underhåll från kommunen och huru mycket?

— Tio mark om året tror jag att man skall gifva dem!

Nu kallas en af löjtnanterna fram. Ofversten ger honom några befallningar, som antecknas och som sent omsider, efter en oändlig korrespondens mellan guvernörsembetet, bataljonen och kommunalnämden i Heinäkangas hemort, resultera däruti, att kommunen ålägges att till fosterlandsförsvararen Heinäkangas familj utbetala 10 mark i månaden — icke om året — under den tid bemälde Heinäkangas fullgör sin värneplikt.

Så går inspektionen undan för undan, och när den är slut, kommer Heinäkangas omsider ut i artellet. Här kan han bruka munnen och göra nytta för sig. Otroliga kvantiteter mat är har under den första tiden i stånd att inkaminera. Det förefaller, som om han nu ville taga skadan igen efter årslånga umbäranden, söka bot för en kronisk hunger och äta sig mätt för en lång följd af år.

Det är egentligen endast bröd han förtär i början, men detta ända till den otroliga ransonen af tre skålpund per dag. Soppan, soflet, tjänar blott till att skölja ned „maten“ d. v. s. brödet. Det är att märka, att den finaste gourmet, som rör sig på hufvudstadens asfalt, knappast kan vara mera kinkig på hvad han äter än Matti. Emot hans „mutt' Matti ei syö“ hjälper knappast något.

Österbottningen behagar anse ärter som gift, och stark som han är i denna sin tro, blir han

faktiskt sjuk, om han får ärtsoppa. Den är äfven utesluten ur hans matordning. Karelaren finner att färskt kött är äckligt — „när man har sju nödår å rad", säger han, „äter man fast harkött". Och endast med tillsats af otroligt mycket salt bekvämar han sig småningom att äta „kostek" — hans benämning på det, som vanligen går under namn af filet de boeuf.

Efter några veckor lugnar sig hans hunger. Nu har han äfven lärt sig att sitta till bords, att äta soppor, puréer och färskt kött. Efter en månad i kronans kost antinger krymper uniformen samman eller och sväller karlen ut. Plagget och menniskan, som först icke på något sätt tycktes passa för hvarandra, börja småningom gå ihop.

Men utom att äta och bära sin uniform inhämtar han nu äfven en hel del andra nyttiga konster.

Han icke blott badar — det har han gjort alltid, ända till öfvermått — han tvättar sig nu regelbundet, han lär sig att varsamt taga i stop och porsliner, att hålla i gevär. Otroligt okunnig i slöjd som bonden i Savolaks är, kommenderas han i flockar om fyratio man till hyfvelbänken. Han får lära sig att slöjda den sked han äter med, att göra räfsor, yxskaft, ja, båtar. Ty här i hjärtat af de tusen sjöars land är denna konst icke så synnerligen utbredd. Också de sköna konsterna ha funnit sin fristad i kasernen. Har vår man

fina öron och smidiga fingrar, dresseras han att blåsa ess-kornett eller bullra på den krigiska trumman. Det, som han dock lär sig bäst, med minsta möda och helst, är sång. Och inom en mycket kort tid drifver han det därhän, att han blir en acceptabel kvartettsångare, som självmant skiljer på forte och piano. Sist och slutligen lär han sig hvad som tyckes svårast för honom, att spotta som en menniska. Denna konst och kejserliga husets genealogi äro hans största stötestenar. Förbudet att fritt placera sin saliv på kronans golf är det som gifvit upphofvet till det klassiska yttrandet om kasernlifvet: det vore eljes drägligt, „mutta se puhtaus, se tappaa ihmisen“! Annu på tredje året, när han redan kan cesarevitsch både till dop- och faders namn, kan det hända att han skaffar sig allvarliga förargelser genom att spotta fritt omkring sig.

Vi nämde det kejserliga huset. För det har han ännu aldrig spillt en droppe blod, men otroligt mycket svett. Af dess sextio medlemmar gör hennes höghet storfurstinnan Maria Alexandrovna, hertiginna af Edinburg och Sachsen-Koburg-Gotha, vår man det största besväret. Om han också med tillhjälp af de bizarraste mnemotekniska hjälpmedel lärt sig att ropa sitt „radi staratjsa“, så är hans tunga som förlamad, när han skall framtvinga hennes kejserliga höghets förtjusande namn.

— Men, fråga vi oss, skall det verkligen behöfvas trenne år för att inhämta allt det, som af en värnepliktig fordras? Om vi närmare tänka efter huru denna tjenstgöring ställer sig för mannen af folket och hvilka kraf den ställer på flertalet af de värnepliktige, kan man förstå svårigheten i hans ställning, den möda undervisningen i vapnens bruk ger honom. Mannen från ödemarken, från bygderna i hjärtat af Finland, äger oaktadt alla svårigheter, som ett hårdt klimat, en karg natur lagt i vägen för honom, dock en oskattbar förmån: den mest oinskränkta personliga frihet! Har han gått i skriftskolan och kan han klara sina utskylder, är han fri som himlens fåglar, och som de har han långt till närmaste granne. Han växer i ensamhetens tystnad upp till en personlighet, en individ, strängt och helt afslutad inom sig själf . . . Hans vilja är hans lag; han lägger sig, stiger upp, går, reser, jagar, fiskar, oberoende af all ordning och alla förordningar. Han är en fri man, för hvilken de fordringar, som i andra länder till följd af urgammal kultur, det begränsade området, som skall föda sin man, invecklade kommunala förhållanden o. dyl. göra sig gällande, äro okända. Han generas icke af järnvägen, telefonen, telegrafen, endast föga af bank- och kursförhållanden, han hör icke till dem, hvilkas tid tages i anspråk för allmänna angelägenheter, om icke på de med långa

mellanrum förekommande kommunal- och socken-stämmorna, och äfven då låter han sig oftast ledas — man får icke förvåna sig däröfver — af den naivaste egoism. Han tänker på sig själf och sina närmaste — det är hans hela värld!

Men här, här i kasernen, här är han ingen individ alls, han är en del af ett kollektivt begrepp. Han själf är en nolla, endast med truppen betyder han något. Med denna trupp skall han försvara tronen och fäderneslandet; med den skall han vara beredd att låta sitt lif om storkhanen af Afganistan och kejsarinnan af Indien behaga förolämpa alla ryssars självherskare. En hel kollektion af nya tankar och känslor skall gjutas i honom; han skall känna sig stolt öfver trupp och regemente, öfver uniform och befäl. Hans militära hederskänsla skall utvecklas, det skall ingjutas i honom patriotism och samhörighetskänsla med ett folk, som han hittills ansett för en i det hela lägre stående ras. Han skall skura kronans möbler och gevär — hvarenda tråd på hans kropp är samma kronas, som dag och natt centertung hvilar öfver hans tankar, ord och gärningar! I sitt eget språk saknar han b, f, o och alla sch-ljud, och dock skall han lyda och uttala kommandon, som kunna vricka tungan på en forskare i indogermaniska språk! Det måste medgifvas att det är en ofantlig börda af vetande, hänsyn och praktiska grepp man for-

drar af hans oöfvade hjärna, hans självmedvetna jag, hans komliga fingrar och styfva kropp. Det är en fullkomlig revolution, en revolution i tankegång, idéer och uppfattning, som försiggår inom honom, för att icke tala om den som försiggår inom hans muskler, som hittills icke känt någon annan gymnastik än „festina lente“.

Svaret på frågan om de tre årens nödvändighet ger sig själf.

* * *

Hurudan är nu produkten af denna treåriga tränering i krigsgudens tempel? Därborta vid kasernporten få vi se slutresultatet. Där, vid sidan af sin treåriga gräsenka, står en anständigt klädd ung man. Han är snygg som en nytvättad gris. Hans ansiktsfärg är ren — med en tillsats af något som ej alls hör rasen till: röda kinder — hans axlar äro horisontala, han har raka ben och styf rygg. Så ser han ut, när han tjenat ut sin tid och tagit afsked af sitt kompani och sitt befäl. När öfversten hemförlofvar honom, säger h n: „du har gjort din sak väl; du kan läsa bättre än när du kom; du kan slöjda bättre än när du kom; du har lärt dig att „se opp“. Kompanichefen ger honom den orlofssedeln, att han i blinken kan skilja emellan höger och venster. Underofficeren perklar och djäf-

lar på den saken, att mannen i fråga nu omsider kan gå rak i ryggen och helsa på folk. Och doktorn, den spefogeln, säger: „gå hem, min gosse, nu först duger du till far. Min efterträdare skall bestämdt ha mindre besvär med att få dina pojkar till folk, än jag haft med dig!“

JUL I KRIG

Jul i krig.

Soldaten Nr. 45, Matts Glad, vid Hans Majestät Kejsarens eget kompani af finska gardet hade, innan han tog värfning, burit ett långt finskt, för krigarståndet olämpligt namn. När han därför skrefs in vid bataljonen, hade han af den lefnadslustige löjtnanten upptagits under ofvannämda gamla soldatnamn, också det högst olämpligt för hans individualitet. Först och främst var han tungsint af naturen och för det andra kunde han som pur finne icke uttala två konsonanter å rad i början af ett ord, utan kallade sig Lat. Äfven

i den formen var namnet opassligt, ty han var en aktiv och företagsam man. Och det var just denna företagsamhet, som omedelbart drifvit honom till att taga värfning.

Huru som helst, han bar nu namnet och med det hade han dragit ut i striden till de bulgariska fälten. Han hade vid Sistova gått öfver Donau, i höstrusk och regn vadat längs de bulgariska lerjordsvägarna, hade tagit del i det ohyggliga mördandet vid Gorni-Dubniak, frusit och svultit mellan Donau och Balkanbergen. Hvarför, för hvem? — därom hade han en högst oklar föreställning, en föreställning som sist och slutligen resulterade däri att turkarna vore Antikrists efterföljare. Och nu, nu hade bataljonen hunnit till bergen kring Orhani. Tiden hade ilat undan med fart; det var själfva julaftonsdagen. Glad gick tungsint med geväret på axeln uppe på kammen af ett skogbevuxet berg — han var med hela kompaniet kommenderad till avantposttjenst. Aftonen föll på, kölden tog till, stjärnorna tändes en om en, och långt nere vid horisonten sågs hemmets stjärna, nordstjärnan, glimma öfver ekarnas kronor. I söder skimrade Balkanernas toppar snöhöljda och hvita samt ännu belysta af aftonsolens milda strålar. Matts Glad stod vid foten af en bergek och blickade nedåt mot dalen, där det mörknade mer och mer.

Från den lilla turkiska köpingen, där minareten stack upp sin spira mot den mörka bergväg-

gen, hördes muezzins skrällande stämma kalla de rättrogna till aftonbönen. Nu tystnade också den. Vinterkvällens ödslighet och tystnad lade sig tung och tryckande öfver hans sinne. Dock, han ruskade på sig, försökte att hålla modet uppe, kastade geväret på axeln och började att vandra af och an på sitt pass.

Snön knarrade under hans fötter; då och då dref vinden ned fjunfina snöflingor från ekarnas grenar. Kölden, aftonen, tiden — och främst ensamheten — förde hans tankar till fäderneslandet, till fädernehemmet, ett litet torp uppe vid en af Karelens skummande forsar. Där hade han vuxit upp med sin äldre fosterbroder, där hade han om sommaren vallat hjorden på heden, plockat hjortron i kärret, om vintern lagt snaror för harar och orrar, på skidor löpt öfver de snöhöljda backarna, — där hade han vuxit upp och blifvit en man. Så hade far dött och lemnat allt åt den älste brodern; han, Matts, hade efter gräl och processer småningom blifvit utlöst med små summor, och när han lyftat den sista tiomarken, var bandet mellan honom och den jord han älskat och plöjt, harfvat och sått, för evigt afklippt. Han var en lös arbetare. Han var slungad ut ur sin bana. Något inom honom hade gått i sär. Han kände sig som ett barn bortdrifvet ur moderns famn, som en vilsen fogel i främmande skog. Sen hade han varit

stockflötare, arbetat vid sågarne, ¦sist blifvit soldat, — och nu, nu stod han här, vid Balkanernas fot, i isande vinterköld, — hörde huru vinden knakade mellan ekarnas grenar och såg huru de turkiska lägereldarna bortom ravinen lyste i långa rader som ljustereldarna en höstafton der borta på hemmets fjärdar. Ack hemmet, hemmet! — nu var det jul der hemma i Finland! — Och han började att spinna på minnenas skimrande tråd, väfva på drömmarnes lysande bildväf. Huru ha' de i dag haft det där hemma, julaftondagen? På förmiddagen hade julbadstun, där alla badade gemensamt, eldats af mor och svägerska, På de glödande stenarna i ugnen hade slagits vatten, den heta vattenångan hade stigit upp och fyllt rummet med en fin, hvit dimma. — Där han stod frysande mot bergekens stam och kände 'nattvinden svepa omkring sig, fick han i fantasien ett ögonblick en lefvande förnimmelse af alla imbadets behag. Huru skönt att ligga i halmen der uppe på lafven i den fuktiga värmen, att med den mjuka, heta björkkvasten låta piska sig längs hela kroppen, — och sedan, huru skönt, när man var genomvarm så att huden svullnade, att röd som en kräfta gå ut på badstugans trappa så naken man var för att svalka sig i vinterkylan och draga helgdagslinnet på sig, känna sig mjuk, ren och varm. Efter badet följde middagen med sin psalmsång och den goda hirs- och

bohvetegröten, och så — julbrasan. Stor som Sanct Johannes' eld värmde och lyste den från spiseln, lyste i hvar vrå af den nyskurade stugan, glänste igen som kornblixtar från de kring väggarna till helgen uppsatta donen, yxor och såg, bössa och bila. Uppe på spiseln stod spinnrocken, där måste den stå mellan jul och nyår orörd, ty eljes spann den olycka i huset. I taket bade barnen hängt en „krona", konstrikt arbetad af halm, färgade perlor, röda band och allsköns lysande grannlåt. Halmen på golfvet knastrade under fötterna på en, när bänkar och stolar drogos till brasan. Kring den flockades ungdomen, medan far satt uppe vid bordet och bläddrade i den stora uppsvullna psalmboken för att få rätt på den gamla julpsalmen. Och när den var afsjungen, togo andra visor vid. Man sjöng „visor tryckta i år" sådana de sjungits i generationer, gamla kärlekssånger från seklets midt, sånger, som ursprungligen upprunnit i trubadurernas land, man gissade gåtor och lekte lekar — tills husmodern påminte om att aftonvarden väntade. Efter den följde åter psalmsång och så var hvilans tid inne. Ty julmorgonen måste man vara tidigt på benen. Redan klockan tre om natten selades hästarne på och med klingande bjällror och blanka selar bar det af öfver frusna sjöar och genom snötyngda skogar till kyrkan. Orren, som somnat under snöig gran, och ulfven, som tjöt på

isen, skrämdes upp yrvakna. Ju närmare man kom, dess talrikare blef skaran af kyrkobesökare, och när omsider kyrkoklockorna hördes långt ut på isen, manade körsvennerna på sina hästar, som nu i hundradetal sprängde framåt för att finna plats i det starkt anlitade kyrkstallet. I kyrkan voro ljusen tända. Det röda skenet strålade ut genom de höga fönstren och lyste öfver drifvorna, ur hvilka de svarta korsen reste sig och sträckte ut sina magra armar, som om de bedt att få komma med till Herrans hus.

Här afbrötos Glads juldrömmar plötsligt och hastigt af trumman. Den surrade och spann där nere i dalen och drog likasom med magisk kraft alle man ned till sig. Matts Glad och hans kamrater ordnade sig hastigt i kolonn och tågade skyndsamt ned till lägret, ty i afton skulle de fira julens heliga fest. Där nere i lägret rådde rörelse och brådskande oro. Order hade nyss kommit att regementet bittida på sjelfva julmorgonen skulle bryta upp för att efter en flere veckor lång väntan tåga öfver Balkanerna. Det var slut med deras julfröjd. I all hast snyggades de slitna uniformerna upp. I bister köld på knarrande snö under en tindrande natthimmel bildades fyrkant, pastorn steg fram, alla hufvuden blottades, musiken blåste upp en psalm. Och skrofliga röster stego upp mellan sträfva stämband och frusna skälfvande läppar och

stämde in med andakt och innerlighet i den gamla julsången:

„Af himlens höjd jag kommen är,
Gladt budskap jag till Eder bär.“ — —

När psalmen var slut, hölls af fältpresten en kort predikan, ty kölden och morgondagens mödor drefvo alla till hvila och värme. Julgåfvan, en enkel festmåltid, delades ut, — en halftimme senare låg Matts Glad i sitt tält; genom en springa i duken såg han stjärnorna vandra sin stilla bana och undrade hvilken bland dessa millioner var Bethlehems stjärna. I snart två tusen år hade den hvälft sin bana och burit sitt budskap om frid på jorden, men ack, ännu var denna frid ett löfte blott.

Ja, ett löfte blott, ty långt förrän morgonen bräckte öfver Balkanernas snötoppar, väckte trumman upp ett tusenfaldigt eko i bergens klyftor, och en kvarts timme därefter stod bataljonen färdig att åter draga ut till nya blodiga strider. Det bar uppåt mot ett bergspass i ett långt ringlande tåg. På vägar, dem getherdarna och deras hjordar banat, måste kanoner, tross, hästar, ammunition och tusentals män komma fram. An släpades kanonerna upp för bergens sidor, än bar det af med fart nedför branta sluttningar vid sidan af djupa raviner, tills den mjuka drifvan i en liten kitteldal tog emot det trötta manskapet med deras dyrbara

börda. När det led mot aftonen, hade man alla kanoner utom en, den största, i dalen.

— Varsamt kommenderade fältväbeln, varsamt! Kom i håg att kanonen kostar sextiotusen mark.

Men huru varsamt man än gick till väga, visade det sig att man nu i skymningen icke mera skulle få kanonen oskadad ned till dalen. Och Matts Glad kommenderades att med tio man stanna öfver natten uppe på bergskammen för att vakta den dyrbara pjesen.

Tysta, trötta och nedslagna redde sig soldaterna till att fira den heliga julaftonen i snödrifvan. Ingen sade ett ord. Enhvar åt sin aftonvard i stillhet, och dock hade de alla sina tankar på ett håll, långt borta i världen.

Matts satt på lavetten med geväret mellan knäna.

— Sextiotusen mark, mumlade Matts för sig själf, det var mig en tusan att vara dyr! Han betraktade kanonen så godt han det i skymningen kunde och trefvade på dess kalla, hårda yta. — Sextiotusen mark, sextiotusen mark, hvilken förfärande summa! Huru stor den summan var, förstod han icke ens, förrän han tänkte på hvad allt man kunde få för så mycket penningar. — Hans faders torp hade värderats till femtusen mark. För denna här kanonen hade man kunnat få tolf sådana hemman. Men tolf hemman, det var ju ett helt rike. Tolf

hemman rymdes i den där maskinen, som åtta finska hästar drogo upp för chausséen, så att det gnistrade eld från hjulen. På tolf sådana hemman kunde hundra femtio personer lefva, ha sin utkomst, år ut och år in, son efter fader i alla tiders tid. Och denna här mördaremaskinen, den afkastade intet, gaf intet, jo, den gaf död, — förstörelse. Han betogs af en känsla af skräck och hat för detta förderfbringande ting, som stod där så svart, så isande kallt, med skarpa, blanka reflexer som frusna blixtar på den polerade ytan och de blanka, svarfvade metalldelarna. Ack, om han haft en ringa bråkdel af hvad denna blodtörstiga maskin kostat, då skulle han icke ha suttit här i julnattens vintersnö och köld, då hade han nu varit hemma. Hemma! Vid detta trolska ord kommo bilderna från hemmets julfröjd och frid åter öfver honom så ljusa, varma och tjusande. Han såg jullekarna och dansen i stugan, hörde sången, barnens skratt och glam, så tystnade det småningom omkring honom, julbrasan flämtade allt mera matt, falaskan lade sig på den, ljusen släcktes ett om ett, men än tyckte han sig se sin fader vid skenet af ett enstaka ljus ensam där uppe i högsätet, tyckte sig höra huru den gamle monotont och sjungande läste upp sin julpsalm. Men hvilken underlig psalm det var, det lät icke som finska, nej, det var icke finska, det var icke hans fader . . . Turkarna!

turkarna! baschibozuks! skrek han, och yrvaken for han upp. — Gif akt, gossar! lägg an, ge fyr, skjut, skjut, fanden är lös! Och skotten smällde och smattrade i nattens tystnad. Där nere ljöd fältvaktens rop, trumman gick åter och hornsignalen ljöd gällt genom dalen; på yrvakna vingar flögo korparne kraxande bort, än var det icke deras tid.

Och Matts Glad och hans tio man kämpade en het strid för sin kanon.—Kom ihåg, pojkar, att den kostar sextiotusen mark, ropade han! Släpp inte turken hit! Dessa sextiotusen mark, de eldade hans mod, de gåfvo innehåll åt hans strid, det var dock något att kämpa för och lida för, det var en insats, för hvilken man kunde våga lifvet, om så behöfdes. Och det behöfdes.

Innan kompaniet ner ifrån dalen kom de tio till hjälp, låg Matts Glad på kanonlavetten. För hvarje pulsslag förrann hans lif i snön. Döende såg han åter sin faders hus, såg julljus och julbrasan glimma, hörde den monotona stämman allt saktare, allt saktare sjunga den gamla psalmen:

„Af himlens höjd jag kommen är,
Gladt budskap jag till Eder bär.“ — —

Matts Glad hade firat sin sista jul. Morgonen derpå gömdes hans lik i drifvan och bataljonen drog vidare söderut mot det gamla Bysanz.

UTAN HEM

Utan hem.

Till och med de älsta vännerna, eller rättare toddykamraterna, som år ut och år in hvarje afton träffades vid ett af marmorborden på operakällaren, lefde i den tron att Karl Emanuel Strand, kamrerare vid en af öfverstyrelserna i Helsingfors, var ungkarl eller åtminstone barnlös enkling sedan många år. Hans lynne, hans vanor, hans lefnadsåskådning, ja, hans utseende bjöd emot det antagandet att han skulle ha varit underkastad hvad skalderna kalla „kärlekens bojor“.

Strand hade ett Janushufvud — och ett mycket lurfvigt till ändå! På förmiddagen satt han arg och kort om näsan i sitt verk. Gud nåde den, som där bröt mot former och formulär och som obevandrad i författningarnes mångfald framställde obehöriga önskningsmål, kanske klander! För den var han Janushufvudet under krigstid! På eftermiddagen i Bacchi helgedom vändes Janushufvudet om. De skarpa vecken smulto samman, de bistra dragen veknade upp. Lika ordkarg som vanligt, men mera fridfärdig och tam, satt han bland bröderna, visade Janushufvudet under fredstid och bjöd till att vara torrolig.

Det var för denna sistnämda egenskap han var känd i kotteriet. Torroligheten var hans specialitet. Ehuru hans esprit aldrig lyft sig i aristofanisk yra öfver den vanligaste vitz, hade han dock, tack vare några lyckade uttryck och sin förmåga att tiga, fått namnet att vara „en satans rolig karl“. Eljes visste man om honom icke mycket, utom att han hatade präster, särskildt vinkelpredikanter, med en intensitet, som lät ana att han personligen haft något obytt med det svarta gardet.

För öfrigt hörde det till kotteriets oskrifna lagar, till de bjudande plikterna i dess kodex, som till och med nykomlingen genom intuitionens makt genast uppfattade, att „privataffärer“, så hette

hemmets värld, skulle så litet som möjligt beröras. Hemmet var för flertalet af dem nomadens tält, färdmannens nattläger. Ensamhet, bekymmer, hemliga sorger och oro hade sedan år tillbaka drifvit flertalet af kotteriet hit. Den enas hem hade döden sköflat, den andras hade skvallret farit illa med. En hade dragit en nit i äktenskapets stora lotteri, en annan fann i hemmet endast vantrefnad och missämja. Det djupt kända om ock aldrig uttalade grundmotivet till denna årslånga sammanvaro var behofvet af sympati, en miljö, där man visste att man kunde trifvas, finna sig bland lika tänkande, yttra sig utan att möta opposition eller kritik. Efter att år ut och år in ha talat med samma personer i samma tankeriktning, hade man så småningom sig själf ovetande justerat sina åsikter och kommit till en likstämmighet, som gjorde att man hade fördrag med hvarandras svagheter och kände det som om en viss solidaritet bundit den ena vid den andra. En solidaritet, som dock hvarken gaf eller fordrade något annat förtroende än möjligen understundom växelacceptets.

Under sådana förhållanden är det förklarligt att man i allmänhet endast på ett ungefär kände till huru hvarje medlem af kotteriet hade haft det i lifvet. Om kamrer Strand visste som sagdt de bäst underrättade att han varit gift eller haft något förhållande inom fruntimmersvärlden, men

att det sen många år var totalt slut. Någon trodde sig veta att han haft ett par barn, men troligen voro de döda för längesen. Aldrig talade någon menniska om dem, allra minst kamreren själf.

För öfrigt bodde kamrer Strand sen sex år tillsammans med en lång, mager f. d. agent Ziedler, också han en mångårig medlem af kotteriet. Huru gubben Strand och Ziedler blifvit „bolagister", som det hette, hade alltid utgjort en orsak till undran och förvåning för alla, som kände dem. De voro af olika samhällsställning, af olika nation — Ziedler var ursprungligen tysk, — af olika bildningsgrad och hade olika umgänge. Kort om godt, de hade endast en sak gemensam, den lägenhet de vistades i, och där vistades de nästan endast om natten. Se här hvad som för många år sen engång förde dessa tvänne män från olika läger och olika folk tillsammans.

* * *

En vacker vårafton hade kotteriet samlat sig på sin sedvanliga plats på Opris. Man satt vid sina tutingar af olika slag, rökte ifrigt och afprofvade dessemellan ett alldeles nytt sätt att brygga toddy, ett sätt som någon af sällskapet förliden vinter inhämtat under en studieresa till Blanchs och Berns lokaler i Stockholm. Det nya

sättet, en viss manipulation med kallt vatten, skulle frigöra rommens, arrakens och kognakens finaste dofter och ägde därtill enligt förslagsställarens påstående flera andra goda egenskaper, för en icke-specialist omöjliga att ange. Allt nog, den nya läran hade vunnit en hel mängd adepter och nu smackade man, drack, böjde hufvudet bakåt, såg upp mot de rosenröda bacchanterna och tjocka snörklarna i taket, smackade åter, sköljde gommens hvalf med den ljumma drycken och var just i begrepp att uttala sitt omdöme om vätskan, då en flottig och osnygg telegrafvaktmästare afbröt expertisen med en fråga om kamrer Strand väntades i afton, ty hemma var han icke.

— Strand, ja, hvar var han? Man såg på klockan. — Ja han borde komma genast.

— Hvarifrån är telegrammet?

— Från Warschau!

Man kan tänka sig kotteriets nyfikenhet. Strand hade telegram från Warschau! Hvad i herrans namn månde detta betyda?—Helt visst från någon vacker polska, sade den yngsta i sällskapet, en några och femtio års man, slät som en rofva öfver hjässan och i ansiktet.

I detsamma kom Strand tung och ovig fram till bordet.

— Här är ett telegram från Warschau till dig.

— Till mig! och kamrern såg misstänksamt på kotteriet, oviss om det var drift eller ej.

Sedan han emottagit telegrammet, vändt det på alla sidor, kvitterat det, sökt en plats för sin hatt, jämkat om sin stol, beställt en „araknid", kort sagdt visat den största möjliga grad af kallblodig likgiltighet för saken i fråga, öppnade han omsider papperet och läste hvad det innehöll.

Öfver det runda, röda Janusanletet gick ett drag först af förvåning, så af belåtenhet, sist af triumf. Ingen hade kunnat tro att i dessa drag, så grofva som en skulptörs första utkast, så osköna och uttryckslösa, så mycket lif skulle kunna återspeglas.

— Nå, hvad är det om? frågade kamraterna.

Kamrern sköt telegrammet till sin närmaste granne, en mager man med långa whiskers. Denne läste: Befordrad till öfverste, kommer hem till påsken, tar in hos dig.

August Strand.

— Hvem är August Strand, hvem är öfverste Strand, frågade kamraten, är det bror din?

Strand rörde måhända litet ifrigare än vanligt om sin toddy, tog sig en klunk och sade generad, med en tillsats af en portion stolthet, som gaf det hela en oemotståndligt komisk värkan: August Strand, jo det är min pojke det.

— Din pojke, ljöd det under skratt. Hvad i h—e, har du en son, som är öfverste till på köpet? — Din pojke! när tusan har du fått den? Huru gammal är han?

— Nog visste jag att du hade en pojke, brummade den älste i kotteriet.

Gubben Strand teg och drack, och något vidare besked fick man ej af honom.

Måhända skulle han, sedan han tömt sitt glas, tillagt några upplysningar, men nu tog mellanakten däruppe i teatern vid. Parkettpubliken strömmade in till opris, kyparne sprungo med punsch, toddar och ölhalfvor af och an, den förut tunga luften mättades i ett nu af rök. Öfverallt hördes ifriga diskussioner om skådespelet och konstnärerna. Det var en problempjes i kvinnofrågan och väkte därför åter upp ekot af alla de pro och contra, som här under ett tiotal år framkastats i denna sega och outslitliga fråga.

Kotteriets intresse för Strands son dämpades nu, och när sorlet efter mellanaktens slut tystnade, sedan publiken åter strömmat ut, hade det oerhörda skett, kamrer Strand hade betalat och gått bort.

Men nu gick samspråket om Strand löst på allvar.

Jaså, han har en son! Hvar tusan må han ha tjenat? Månne han gått i kadettkåren? Se där den stora frågan. En f. d reservmajor, nu brännvinskontrollör, gammal medlem af kotteriet, visste berätta att ingen med namnet Strand besökt finska kadettkåren under hans tid. När vid den andra mellanakten källarrummet åter fylldes af folk,

konfererade man med alla officerare vid gardet och Nylands bataljon, men ingen kom ihåg någon Strand. Slutresultatet af dessa öfverläggningar blef att kamrer Strands son måtte ha gått i någon junkarskola i kejsaredömet.

* * *

Emellertid gick gubben Strand ensam tung och ovig, ned för esplanaden. Våren stod för dörren. Klar och luftig höjde sig aftonhimlen öfver staden. Några bleka stjärnor lyste på fältet. Nymånens skära stod fin och lysande, omgifven af en violett gloria. Högt öfver esplanadens träd stodo den ryska kyrkans gyllene kupoler och glänste i aftonljuset. Kring Runebergsstoden stucko tulpanerna försiktigt upp sina smala, gröna, väl hoplindade blad, hyacinterna kraflade sig med blåfrusna fingrar varsamt fram ur jorden, snöklockorna, de enda bland alla blommor, som riskera vårnätternas kyla, hade dristigt trängt sig upp och ringde till vårens fest. Längs trottoarerna vimlade det af folk. Studentmössor, uniformer, kvinnor i vårkappor ilade förbi hvarandra. Bland alla dessa människor gick Strand, oberörd af vimlet och bullret, tankfull framåt. Också han kände lifligare än på många, många år att våren låg i luften. Han hade redan hunnit bortom kejserliga slottet och stod nu

på Skatudds-bron, utan att egentligen ha gifvit akt på hvart han gått, och detta var telegrammets fel. Telegrammet hade kommit som en verklig hvirfvelvind midt i hans alldagliga, slöa och tunga tankevärld. Som en hvirfvelvind hade det rört upp det dam, som år ut och år in lägrat sig öfver hans inre värld, och visade honom plötsligt fjärran lysande perspektiv i nytt ljus. Strand lutade sig mot broräcket och blickade ut öfver hamnen, där isen ännu låg i mörka flakar, medan hafvet därborta vid horizonten rörde sig i långa glänsande vågor. Hvirfvelvinden hade blåst bort hans hvardagsstämning, väckt till lif vårliga veka känslor inom honom. Han mindes den tid, då han icke ännu svettats ut sin lekfulla ungdomsvärme, mindes den tid, då hans lif icke ännu var sönderbråkadt och trampadt ned i den simplaste hvardaglighets dy.

Han mindes huru han — ja, herre gud, huru hade det egentligen gått till — än i dag kunde han icke få det fullt klart för sig — blifvit förälskad och gift sig. Hvad hade väl fört dem tillsammans? Mellan honom och henne fans intet som kunde bringas i harmoni. Hon var inskränkt och hörde till de heliga. Lidelsefull och andligen högfärdig hade hon förstört sig själf, förstört hans lycka, splittrat familjen, utsått misstro mellan honom och hans tvänne barn, en son och en dotter. Böner, psalmsång, ruelsestunder, andliga

möten, resande vinkelpredikanter hade upptagit hela hennes lif. Och han — af trots och afsmak hade han lämnat hemmets värld och sökt den plats, där han nu varit stamkund i snart trettio år. Redan tidigt följde dottern sin mor, medan han nästan med våld tog hand om gossen och för att göra honom fri från hemmets inflytande sände honom, som då var tolfårig, till ett militärläroverk. När hans hustru kort därefter dog, kände han det som en befrielse. Hon hade blifvit för honom som en främmande menniska. Ja, mer än så. För en främmande kan man vara likgiltig, en främmande kan man undvika, men en främling, som lagen och seden tvingar på en, som man alla dagar måste se, tala vid, tvista med och ogilla, den blir en börda. Hans dotter hade i unga år gift sig med en missionär, en stiftelseprest, en vinkelpredikant, och sen dess var han fri, fullkomligt fri, sen dess fann han i kotteriet där borta på Opris den värld, där han tog sina andliga impulser, där han vegeterade och kände att han lefde. I hemmet, likasom ock i världen, där var han en enstöring. Icke blott egenkära människor blifva enstöringar, också de, som skadskjutits i lifvet, de, som sårats och plågats af världen, draga sig stundom in som snäckan i sitt skal. Så var det med kamrern.

Men nu! . . . Där rann upp ett ljus i fjärran, det blixtrade till genom halfdunklet, lyste och strå-

lade i fjärran vid horisonten. Det var Gråhara båk som tände sitt ljus i vårnatten. Han tog åter i telegrammet, läste de tvänne orden „kommer hem“, och de orden sprängde upp porten till det förtrollade berget, där han skulle finna hvad han icke funnit sen han lämnade sin far och mor, finna ett hem. Hans son kommer hem, de skola få ett hem tillsammans de två. Kamrern var i en egendomligt högtidlig stämning, han kände det som förr i världen, när han ännu var ung, när han ännu hoppades något af lifvet. Detta telegram, midt i naturens vår, i dess nydaningsarbete, kom som en hälsning från hans andes vårdagar. Det bar hopp och löften med sig.

I denna feststämning kom han till sin bostad i ett af de gamla snedställda trähusen vid norra hamnen. Också här måtte något ovanligt ha inträffat, ty dörren till tamburen stod på vid gafvel och därinne från hans arbetsrum, hans allra heligaste, hördes nojs och buller. Kamrerns panna mulnade. — Hvad skulle detta betyda? Han steg in i rummet.

Med ett utrop af förskräckelse for gamla Lovisa, hans hushållerska, upp. — Hvad i herrans namn har händt, kommer kamrern hem allaredan? Och jag som ställt till skurning och storstädning. Förlåt, förlåt, go'a kamrern men jag kunde aldrig tro att . . . och så ha vi ju påsk om några dagar, så att jag tyckte att det borde dock göras engång . .

Gamla Lovisas fruktan smittade på skurmadamen, där hon i en sjö af smuts och trasor låg vid sidan af en ångande bytta. Också hon började att lamentera och ursäkta sig.

Men nu hände det vidunderliga. Kamrern som att döma af alla gamla tecken bort blifva ursinnig, kamrern som bort svära och dundra, så att det luktade svafvel kring honom, och ge sig i väg som en fräsande raket, sade endast buttert:

— Skynda sig, madam! Så tog han ytterkläderna af sig, och steg in i sin sal. Gamla Lovisa visste icke hvad hon skulle tänka. Hon stod orolig och väntade på hvad som komma skulle. Det kom som allt i dag i oväntad form.

— Lovisa, sade kamrern, kan i morgon taga ut dubbelfönstren här i salen. Det våras nu och de ha inte varit ur på många år — och se ut så.. och — och nya gardiner ska vi också ha här, de här äro genomrökta. Hinna tapeter sättas upp på två dagar, hvasa? Tag bort de där gamla bundtarna, hvarför låter Lovisa tidningsbundtarna ligga här i salen. Städa engång ordentligt, hör hon, ordentligt, och skaffa linoleummatta på golfvet.

Af lutter förvåning kom Lovisa sig icke till att säga ett ord.

Kamrern gick in till sig, där golfvet nu var aftorkadt och en brasa sprakade i kakelugnen.

Lovisa förtrodde skurmadamen i hviskande ton att kamrern antingen måtte ha blifvit tassig eller ock skulle komma att dö, eller ock . . .

— Nå, hvad då

— — — eller också ämnar han gifta sig.

— Hm, ja, sade den andra betänksamt, det vore allt värst för Lovisa.

I elfva år hade ingen målare eller tapetserare rört vid kamrerns bohag, men nu vändes huset upp och ned på två dagar, och när den tiden var öfver, såg kamrerns forna hemvist ut så att han själf icke kände igen det.

Men trifvas där, det gjorde han, ty det annoterades på Opris i kotteriet att han börjat att lefva oordentligt, han uteblef ett par dagar från sällskapet.

Kamrern gick och väntade. Alla dagar kändes mest som långfredagen. Fettisdagen kom, askonsdagen gick, skärtorsdagen hade tagit en ända, ingen öfverste syntes till. Nu var långfredagen inne. Ack, hvilken dag! kamrern var utan arbete och dagen tyktes vara ändlös. Kamrern hade ätit sin middag, tog nu sin pipa och sitt Hufvudstadsblad och lade sig på den gamla, långa skinnsoffan med sarg och ram af jaccaranda.

Han hade knappast somnat, innan han drömde en så behaglig och skön dröm, att han aldrig förgat den. Han och hans August, [en lång ståtlig

officer i en elegant uniform, sutto hemma hos honom i den allra trefligaste lilla salong, drucko toddy på det finaste kognaksmärke och rökte Havannacigarrer, lätta som en vårvind och doftande som den. Agge var glad, berättade lustiga historier från Warschaus både hel- och halfvärld. Plötsligt afbröts den sköna drömmen. Kamrern väktes af buller och tramp i trappa och förstuga, och när han öppnade ögonen, såg han i halfskymningen en skäggig, kort och bredaxlad person i rysk uniform som hviskande talade med Lovisa. Den främmande stod så att han kunde se honom fullt. Det måste vara Agge, tänkte han för sig själf, men nej — det kunde icke vara han! Icke ett drag fans där i det grofva, skäggiga ansiktet, som han skulle ha känt igen, som skulle ha påmint om den lilla och gängliga gossen, som han för många år sen offrat åt krigets Moloch. Och dock? Nu kom personen i fråga in i hans rum.— August är det du? frågade den gamle tveksamt.

— Ja visst, hvem annan skulle det väl vara, ljöd svaret, och far och son omfamnade hvarandra efter en snart tioårig skilsmässa.

— Men hvarifrån kommer du nu, denna tid på dagen? Jag har väntat dig sen flere dagar.

— Från Tavastehus, dit jag följde en kamrat, svarade sonen med denna mjuka, undulerande brytning, som utmärker dem af våra landsmän, som

länge lefvat i Ryssland. Och nu gick samtalet löst. På åratal hade kamrern icke haft att svara på så många frågor, som han nu fick. Han fick göra reda för släkten och Augusts ungdomsvänner.

Skymningen föll på. Lovisa tände en brasa, kom in med en lampa, placerade på bordet ett skinande blankt tekök, som icke begagnats sen salig fruns tider. Kamrern kände, att drömmen, den sköna drömmen, började gå i fullbordan. Han kände som en fläkt af hemmets trefnad i sitt ungkarlsbo. När teet var färdigt, kom arrak, konjak och punsch fram. Herrarne bryggde sig hvar sin starka toddy och klingade med hvarandra. Herre Gud, det var ju precis som i drömmen, inte ens cigarrerna saknades!

— Sannerligen jag hade känt igen dig Agge, om jag mött dig ute. Märkligt är också, huru klimat, seder och uniform kunna förändra en människa. Ingen skulle kunna tro annat än att du är en ren infödd ryss.

August skrattade. — Ja, men nu vill jag bli finne. Kommer igen hit till Helsingfors och söker plats i hemlandet. Pappa kan kanske hjälpa mig härmed.

— Så, nå välkommen då, min gosse, — och far och son klingade med hvarandra.

När den tredje toddyn var expedierad, blef samspråket lifligare och mera högljudt. Sonen ledde

det in på en fråga, som fadren helst tycktes undvika, nämligen syster Eva.

— Jaså, hon går allt ännu i kyrkan lika ifrigt som förr, och hör på sina prester?

— Om hon hör? Nej, efter hvad jag ser i bladen, predikar hon numera själf på alla väckelsemöten, bönemöten och frälsningsmöten! — Den stackars kamrern, som på sitt verk och i kotteriet sparade på ord, som den girige på guldmarken, kamrern som hela sitt lif varit känd för sin ordkarghet och sin torrolighet, han blef för en gång, en enda gång, vältalig och ordrik och allt utom torrolig. Spriten hade löst hans tunghäfta. Många års sorger och bitterhet läto nu hans sinne koka öfver. Hvad han burit inom sig, rufvat och tänkt på i åratal, det förtrodde han nu åt sin son. Det lättade hans hjärta att finna en, som lyssnade till hans ord, som tycktes taga del i hans sorg. Orden flöto hos honom som hos den inspirerade skalden. Tankarna, fullgångna under långa tiders lopp, ordnade sig utan vidare i redig kontinuitet, syllogism följde på syllogism, slutledning på slutledning. Allt hvad han i sin ungdom läst om tankens frihet ur Nathan den vise, Markis Posas stora tal, Döbelns monolog, allt lade han ut för sin son med det genomgångna lidandets rätt och sorgens patos. Och hvem skulle väl kunna tala om den saken, om icke han. Hvem hade lidit och plågats mera än han?

Hans lif var ruineradt, förstördt och af hvad — af religiös ofördragsamhet! Nej, slutade han, bekännelse som bekännelse, jude eller muhamedan, blott det är en hederlig karl! Mig är det lika kärt.

Sonen satt tyst vid hans sida, nickade bifallande till hans tal och drack, drack ut och bryggde nytt.

När den gamle slutat, satt sonen, röd, skinande, och såg så själanöjd och belåten ut. — Du talar som en prest, pappa, en prest efter mitt sinne, ser du, ja just efter mitt sinne. Och efter allt hvad du sagt så passar det väl för mig att säga dig en sak, som du nog inte misstycker efter alt hvad jag kan höra. Jo, ser du — och orden ville inte fram för öfversten, de sutto som i tjära, han skrapade sig bak örat — jo, ser du, jag har gått öfver till den katolska läran —, kom det till sist som skjutet ur en kanon. Och med sina glimmande röda ögon såg han upp på sin gamle fader, undrande hvilken verkan orden kunde ha.

Den gamle måtte inte genast ha uppfattat sin sons ord, ty först om en stund ryckte han till så att bordet skakade, glasen hoppade och samovaren hotade att stjälpa öfver. — Hvad säger du, har du blifvit katolik?

— Ja, det har jag!

— Men hvarför det då?

— Nå det är nu en sak, som har sin egen historia.

Kamrern steg upp, han var synbarligen bragt ur koncepterna. Väl tio minuter förgingo utan att man hörde annat än hans knarrande steg och sonens lallande „skål far, skål pappa!“ som för hvarje gång uttalades med alt mera osäker stämma. Lampan spred sitt sken öfver tekök, glas och flaskor, öfver öfversten som satt där röd i synen med ett drag af fientlighet och hån öfver det runda upphettade ansiktet. I halfmörkret utanför den af lampan belysta cirkeln gick kamrer Strand, då och då kastande en mörk blick på sin son.

— Jo — sade öfversten utan inledning, som om han fortsatt ett påbörjadt samtal — han hade synbarligen tänkt och rufvat öfver, hvad han nu ville säga, ty ehuru det, som han sade, kom utan inledning, oförberedt, midt i hans af de många toddarna omtöcknade hjärna, höll han dock reda på tankegången — — — den där Alexei Sidorovitsch är en fullfjädrad rackare, det är han. Hör du far! har någonsin du haft en sådan där riktig medelmåtta till öfverman. En, som af en slump, af en naturens nyck, är litet öfver dig, just så mycket, att han alltid generar dig, att du aldrig kan komma fram. Han sitter där som en plugg. Han känner, han vet, att han är dig underlägsen och just därför förföljer han dig. Hvarje det minsta förslag, den minsta företagsamhet från en underlydande är en förebråelse, är en personlig förolämpning mot honom.

En sådan där är min öfverstelöjtnant Alexei Sidorovitsch. Det vill säga, han var min öfverstelöjtnant. Han häcklade och anmärkte öfver allt, hvad jag gjorde, öfver allt hvad jag ville bäst. Jag teg och sväljde alla oförrätter, men till sist kunde jag ej härda ut med honom. Jag anmälde mig hos min öfverste för att lägga in om afsked. Öfversten var en smula bigott, hans fru likaså. Det var hon, som till först proponerade att jag skulle gå öfver. Jag skulle vinna tvänne grader, om jag omfattade den katolska tron. Jag tvekade, tills en dag — — — Om du visste alla de satans konster den där Alexei Sidorovitsch hittade på. Hör på, en dag så — men nej det får bli till en annan gång! Allt nog, det blef mig till sist outhärdligt, och — kort om godt — en dag tvekade jag icke längre. Fyra månader senare var jag öfverste. Min bataljon står i Warschau, alla dar går jag förbi Alexei Sidorovitsch och fröjdar mig åt huru gul och grön han blir, när han ser mig i min splitternya uniform. Han tystnade, log ett elakt, hånfullt löje, och stirrade tanklöst framför sig.

Kamrern hade slutat att vandra af och an, han stod nu tyst vid tamburdörren.

Öfversten satt grensle öfver sin stol och lutade den breda hakan mot armarna. De rödsprängda ögonen stirrade rakt fram för sig utan att märka att kamrern gått och lämnat honom.

— Ja, sade han om en stund, nu är det gjordt. Men jude eller muhamedan, bara det är en hederlig karl — eller hur var det du sade, far? Han tömde ett stort glas konjak och såg sedan omkring sig förvånad öfver tystnaden.

Ofversten satt ensam i rummet.

* * *

Kamrern gick långsamt fram längs Norra kajen. Vårnatten, kall och ljus med sin färglösa himmel, bredde sig öfver staden. Isen låg mörk, smutsig och anfrätt i hamnen. Mellan de drifvande flakarna glänste öppet vatten här och där fram som en svart spegel. Kamrerns ansikte såg bistert ut som Janus i krigstid, han stötte käppen hårdt i trottoaren så att det i den tysta vårnatten hördes vida omkring. Då och då bet han sönder mellan tänderna några mustiga ord; två grader — två grader fick han för den saken, fan i den renegaten, den . . . När han hunnit till Elisabetstorget, vände han tvärt om. Gatorna voro tysta och ödsliga som alltid om långfredagsafton. Denna tystnad gaf hans sinne småningom en annan vändning. Den vrede, han känt, lade sig, och han greps af sorg, af en sorg, beträffande hvilken han själf icke kunde och icke ens ville klargöra, hvarför han kände den.

Och hvart skulle han nu gå på en dag sådan som denna, nu när en hvar höll sig hemma hos

de sina. Till kotteriet? Där fans antagligen ingen, de voro för denna dag skingrade. Hem . . ? Nej, hellre då till henne — och han vände uppåt en af de branta gatorna från Norra hamnen, för att åter en gång efter en mycket lång tid söka upp sin dotters hem. Hon var visserligen odräglig med sitt gudsnådliga pjunk, sina salvelsefulla, tillgjorda fraser, men hon höll på sin öfvertygelse som en af forntidens martyrer, om det gällde. Antagligen hade man kunnat föra henne till bålet utan att hon blinkat eller bleknat. Hon var i alla fall icke någon renegat.

Ju närmare han nalkades målet för sin vandring, desto mera tveksam blef han. När han omsider skulle stiga in i förstugan till det trevåningshus vid Brunnsgatan, där hans måg bodde, märkte han att där stodo tvänne granar på hvar sin sida om dörren. — Ett elakt förebud, någon är död här, — sade han för sig själf.

Det kunde dock icke gälla någon hos hans måg, hans dotter hade ju icke i sitt bref sagt ett ord därom. Han steg långsamt och tvekande in. Förstugan luktade af granris, granris som minner om julfröjd och sorg vid grafven. Men tänk, om hans dotter skulle fråga honom om sonen, om brodern, fråga honom hvarför han inte kommit med, hvarför han lämnat honom ensam hemma. Och alltmer saktades kamrerns steg, allt varsammare

slog han käppen i kalkstensskifvan. Om hon sen skulle få veta, hvarför han lämnat August ensam, — vid denna tanke stannade han tvärt i trappan utanför tamburdörren, — hvad skulle han då säga. Kamrern tykte sig se hennes resoluta min af orubblig säkerhet och andelig själfbelåtenhet. Kanske skulle hon ingenting säga, endast se på honom med denna min, som hon lagt sig till efter sin mor, denna förtviflade min af kristligt tålamod och andelig högfärd. Nej, han höll inte ut med att se henne så. Bättre då, om hon brusade ut och triumferande sade, att det var hans verk, hans eget verk, hans skuld, hvarför hade han sändt bort honom, hvarför? I detsamma öppnades en dörr där inne, någon gick genom tamburen, en klagande mångstämmig psalmsång bredde sig ut i trappan. Nej, — kamrern vände hastigt om, — de där tonerna ha plågat mig för länge och för mycket under min lefnad för att jag skulle härda ut med dem! Och kamrer Strand gick åter ned för trappan, snabbare än han gått uppåt. När han gick ut mellan granarna och kände doften af barr och kåda, tycktes det honom, som om han burit inom sig till grafven något, som oåterkalleligen och för alltid dött inom honom, något, som icke skulle vakna med nya vårar till nytt lif. Han hade under de sista veckorna närt drömmar och förhoppningar, som hörde längesedan flydda tider till; han hade vågat hoppas att hans

hem, en gång sköfladt, nu tomt och glädjelöst, åter skulle byggas upp af starka unga armar, han själf skulle icke mera drifvas kring ensam ut i världen. Och alla dessa djärfva drömmar hade, det kände han nu, för alltid skingrats som vårvinden efter en kall dag jagar skyarna på fästet, bleknat som aftonglöden, när solen gått ned. Han hade begrafvit sin lefnads sista dröm.

Där han gammal och tung till sinnet vandrade gatan framåt, gjorde han sig själf den tysta frågan „hvarför?“ Den blef obesvarad, outredd inom honom. Han var icke van vid slika tankeexperiment, dessutom befann han sig utan sin viljas medverkan likasom af gammal vana framför operakällaren. Skulle han gå in eller ej? Naturligtvis skulle han gå in!

Lokalen var så godt som tom. På sin sedvanliga plats i soffan satt den magra, långa agenten Ziedler och tycktes frysa och långledas. Då och då gäspade han högljudt, så att den enda kyparen, som sömnig och utledsen hängde öfver Söndagsnisses teckningar ryckte till.

— Guten Abend! ropade agenten, glad att få sig ett sällskap.

Kamrer Strands sinne ljusnade något vid denna hälsning. De skakade hand med hvarandra och drucko hvarandra till. Ziedler berättade något om isförhållandena i Hangö, något som Strand

endast ouppmärksamt lyssnade till. Han syntes brydd och tankspridd; till sist frågade han halfhögt och brådskande: — Ziedler, kan jag få taga in hos dig i natt?

Agenten såg frågande på honom, men då han icke fick något vidare besked, svarade han kort men vänligt: Ja wohl, lieber Freund.

Kamrern hade väl ursprungligen tänkt sig en vistelse af på sin höjd ett par dagar, men de båda enstöringarna funno sig så väl hos hvarandra, att sex år förgått sen dess, utan att de tänkt på att skiljas. Kamrern hade för alltid uppgifvit drömmen om ett eget hem.

MONSIEUR

JEAN BONHOMME DE CHAUVIN

†

Monsieur Jean Bonhomme de Chauvin.

†

I dag ha vi den sorgliga plikten att rista det ödesdigra korset under ett namn, som i vårt land haft en god klang, ett namn som, kändt och älskadt öfverallt, bars af den *siste* af sin ätt. Att tolka Jean Bonhomme de Chauvins lifsgärning tillhör en värdigare penna än min, jag vill endast i några rader upplifva mina personliga minnen af den märkeliga mannen och därigenom lämna några knappa, men korrekta detaljer för den biograf, som en dag skall skrifva hans äreminne.

Min första bekantskap med Jean Bonhomme de Chauvin, en man af gammal fransk adel, går

tillbaka till början af 70- talet. Den är förknippad med minnen, minnen af den art, att de vore värda till och med en stor författares penna; jag tecknar dem här så godt jag kan. När franska regeringens trupper 1871 tvingat sig tillträde till det af hunger, af umbäranden, af kommunarder, af eld och bomber utpinade, halft förstörda Paris, skyndade jag mig från Bryssel, där jag för tillfället vistades, till den sköna staden vid Seinen, där jag fordom tillbragt så lyckliga, så oförgätliga stunder. Jag ville än en gång se hvad som fanns kvar af all den härlighet, som endast sex år förut bländat och tjusat mitt ungdomliga och för intryck mottagliga sinne.

Ack, det var en förfärans bild jag nu såg. Paris, som jag sett ungt, skönt, bedårande, likasom en af dessa nervösa, vackra galliska kvinnor, hade på tvänne år åldrats, åldrats snabbt, som man åldras under ett lif af laster och olyckor. Hvarje spår af skönhet tycktes utplånadt från det engång förförande sköna anletet. Ohygglig förtviflan lyste ur de slöa ögonen, hårdhet och grymhet från de förtorkade, slappnade dragen. När jag skakade fram öfver Pont Neuf, Paris älsta bro, såg jag till höger svarta, sotade ruiner, ur hvilka en hvitgrå rök, anklagande som röken från ett orättfärdigt offer, slog ned mot flodens tungt rullande vatten. Det var allt som återstod af

Hotel de Villes konungsliga prakt. Pavillon Turgot, Caveliers mästervärk, hade remnat och gapade tom och svartnad mot en sollös himmel. Här och där ur förödelsens styggelse, ur smuts och sot, lyste guldskimrande kapitäler, praktfullt skurna rankor och blad, som med antitesens kraft än starkare framhäfde intrycket af ohygglighet. Oerhörda barbari och förvildning! Tuilerierna, för tvänne år sedan maktens och skönhetens fotapall, reste nu sina af elden förstörda murar med toma fönster, sönderbrutna hvalf och sprängda kvadrar emot mig. Allt hvad fransk konstfärdighet sedan Philibert Delormes tider utfört i detta fordom härliga palats hade blifvit lågornas rof.

Och gatorna sedan! Här och där smögo sig små hopar af ruskiga personnager, vansinniga af skräck och fasa. Trumman gick enständigt, enformigt i sin dystraste tonart. Skott smällde här och där vid lämningar af oförsvarade barrikader, skri och veklagan hördes, blodfläckar på gator och murar vittnade om huru Mac Mahons soldater skipade rätt bland de vildar, som terroriserat staden. I gathörnen lågo krossade lavetter och flyttvagnar, tegel, grus och sopor. Boulevarderna nästan trädlösa, ödsliga, med stängda kafeer och butiker.

Just då jag viker om hörnet till rue de Pépinière, rusar där från St. Lazare-sidan en liten man, hvars klädedräkt, anlete, allt bar spår af

umbäranden och lidanden. Med af fruktan och fasa uppspärrade ögon, blossande af ansträngning, flämtande som ett jagadt villebråd, sprang han trottoaren fram — Sauvez moi, sauvez moi! que dieu vous bénisse.

Jag hade just hunnit hotellets port; jag öppnade den, och snabb som en hare, som har ett stöfvarkoppel efter sig, försvann uslingen i vestibylen. I nästa ögonblick kom där en handfull små linjesoldater i grå uniformer och röda byxor; gevären framsträckta, hanen på spänn, rusade de fram förbi mig. En liten rödbyxa, „un cruel caporal“, frågade i förbifarten utan att ens vänta på svar „avez vous vu quelconque?“ och så var han försvunnen med vindens fart. I avenuens dam blänkte ännu på afstånd gevären som kornblixtar i sommarens skymning, och de röda byxorna lyste som blod eller stora vajande vallmokronor; så försvunno de.

Jag steg in i vestibylen; där stodo conciergen och flyktingen. Conciergen såg misstänksamt på uslingen. „Sauvez moi, au nom de dieu“, hviskade denne med darrande röst, med bruten, snyttande stämma, „jag har lidit så förfärligt“. I detsamma öppnades dörren till hotellets byrå, och min forna vänliga värdinna stod där, försagd och sorgsen. När hon kände igen mig, lyste ett blekt löje upp hennes drag . . . „ja, det är sant, vi ha lidit förfär-

ligt", sade hon. Jag hälsade vänligt på den gamla kvinnan, beställde ett rum för mig, lade några goda ord för uslingen, som ännu skälfde af skräck. Frun, en varmhjärtad medelålders kvinna, hos hvilken jag bott i flere år, gick in på att behålla honom ett par dagar. Vet ni hvem flyktingen var? Jo, just herr Jean Bonhomme de Chauvin af den urgamla adeliga ätten Chauvin, caput för alla de berömda Chauvinister som under sin vapensköld bära den stolta devisen *Fluctuat nec mergitur*.

Var detta Chauvin, han som suttit vid ministerbordet, han som tillrådt äfventyret i Mexico, han som gaf kejsaren det lättfärdiga svaret „att han med lätt hjärta förklarade kriget mot Preussen", han som på kejsarens fråga om armén var färdig svarade „Ers Majestät, där felas icke en knapp i den franska armén"? Chauvin, som skränade sitt „à Berlin" mera triumferande än någon — här satt han nu uppe hos mig i den lilla vindskammaren.

Hans mod var borta, hans lefnadslust var bruten, hans glada tillförsikt och opportunistiska nonchalans hade kommit till korta. Och därute jagade patrullerna, snokade poliserna efter honom, och pöbeln röt, „à la lanterne Chauvin! à bas Chauvin! Vår olyckas upphofsman, Frankrikes sönderstyckare". Den stackars mannen hörde förbannelserna rulla öfver sitt hufvud, hörde jämmern,

hotet och förtviflans skri därute, och allt, allt hade han dragit öfver sitt land. Hvad han i detta ögonblick kände i djupet af sin själ, hvem kan tolka det!

I tvänne veckor lefde Mr Chauvin i det lilla hotellet, så reglerade han sitt konto, gud vete med hvilka medel, och dagen därpå var han försvunnen. I ett i väl affattade fraser och satser skrifvet bref bjöd han mig farväl och tackade mig varmt för det lilla jag gjort för honom.

Ett par år förgingo, jag hörde intet af honom. En vacker dag, jag minns det som i går, satt jag i Café de Suède och läste Helsingfors Dagblad, och där, där fann jag igen bland anmälde resande min förlorade Mr Chauvin. Undan sina förföljare hade han flytt från Frankrike, och då jag ofta med honom talat om Finland, hade han där sökt och funnit en gästfri tillflyktsort. — —

Några år hade förgått; det var den gudomliga sommaren 1876. På en af våra ståtliga ångare kom jag från Reval öfver till Finland efter många års bortvaro. Jag mins huru glad och rörd jag blef, när vi lämnat de tråkiga estländska sandreflarna och den första röda granithällen reste sitt runda, kala hufvud ur det blånande djupet. Ack, dessa förtjusande granitklippor! Som pojke kunde man i timtal ligga half- eller helnaken på de af vågorna blankslipade hällarna och bara titta uppåt

i lufthafvet i det oändliga blå, tills man såg som ringar efter ringar sväfva fram. Och åter, när man ung och öfvermodig låg ute på kobbarna i höststormen och väntade på allorna! Stormen hven, så att man icke hörde kamratens tal, där han satt bredvid en; vågorna slogo högt och slogo hårdt. Men midt i naturens uppror, i hafvets fräs och skum, reste sig granithällen, fattig, fårad, skroflig, men trofast och säker.

Och ångaren sköt fram mellan kobbar och skär och holmar, och så styrde vi in i Helsingfors hamn. Bländande solljus — morgonluft — friska vindar! Borta åt Sörnäs rosiga morgondimmor, som långsamt vajande seglade längs hafvets yta. Var hälsad, du hafvets härliga dotter, Helsingfors!

Medan landgången sköts ut, satt jag på däck och spanade efter bekanta; jag fann dock ingen. På stranden promenerade af och an en högst elegant herre. Han bar en skinande storm, ljus vårtoalett, några liljekonvaljer i knapphålet, vaxade mustascher och monocle i ögat. Han betraktade mig uppmärksamt.

— Que dieu vous bénisse, mon sauveur, mon ami!

— Mr Chauvin! Ni här! Nå det må jag kalla ett lyckligt sammanträffande.

Och på en perfekt nyländska hälsade han mig välkommen. Ni kommer som efterskickad, sade

han, när jag stigit i land, och gaf mig en ordentlig handskakning.

— Nå hvad tycks, är inte vårt Helsingfors vackert blifvet, eller huru? Och han gjorde en stor gest mot hamnen.— Åh, det är nordens skönaste stad, fortsatte han, den snyggaste, hvitaste stad jag sett.

Och åter skakade han min hand och åter önskade han mig ett hjärtligt välkommen hem igen. Med en flödande vältalighet lade han ut för mig det, som jag så gärna trodde, att de tusen sjöars land var rakt af det bästa land som fanns, „att detta folk, som frös och svalt“ — att det „segrade tillika“. Det var så förledande vackert att höra, att jag beslöt att stanna i hans sällskap hela dagen, ehuru jag rätteligen bort begifva mig till mitt gamla hem i skärgården.

— Och en sådan utställning vi ha sedan—fortsatte han — något vackrare får ni söka efter. Ah, hvilket jättearbete, hvilket framåtskridande här i Ultima Thule.

Förtjust och lycklig vandrade jag i sällskap med Mr Chauvin fram längs Helsingfors gator. Han beskref och lade ut huru våra arkitekter skulle bygga palatser och kyrkor längs esplanaden, huru våra skulptörer skulle resa upp fontäner och monument på senatstorget och i esplanaden, huru våra ingeniörer skulle anlägga hamnbanor, magasiner,

nya vägar och gator. Chauvin lefde midt uppe i alt detta; han såg det med sina inre ögon färdigt, fint, putsadt och vackert. Han kalkylerade med miljoner, de flögo som gummibollar i luften, och kommo de ned, så fångade han åter upp dem med grace och säkerhet. Det förvånade mig att han, en utländing, inom så kort tid kunnat sätta sig in i våra förhållanden så som han det gjort. Allt visste han, allt kände han till. Han var ifrig kommunalman, hans parti, som kallades chauvinister, var en liten, men inflytelserik klick. Han såg vida horisonter, öfverblickade de närmast kommande tjorton åren, som fordom Josef i Faraos hus. Han talte om en finsk armé, om ett finskt kustförsvar, om den finska flaggan, finsk statsrätt och det finska språket. Ack! tyvärr, när han talte om detta språk, dess klang, dess skönhet, dess böjlighet, dess rikedom, då märkte jag att han var fennoman. Det gjorde mig ondt, ty jag hörde till det motsatta, det historiska kontinuitets-partiet,

Men huru förledande han talte om alla dessa saker, om den finska teatern, om folkskalderna, dessa absolut allenastående diktare, som Europa nu ägde att uppvisa, om finska literatursällskapet, där han var „Hausfreund“ och kraftig motor! Hans tal, det flöt som honung ur hans mun.

Den älskvärda mannen förde mig med sig till Brunnsparken. På vägen dit hälsade han till höger

och till vänster. Han kände alla publicister, skriftställare, senatorer, industriens stormän — alla var han bekant med.

Omsider kommo vi fram. Det var verkligen förtjusande hvad jag fick se där. Lindarna stodo i sin ljusaste grönska, himlen var djupblå med drifvande ljusa skyar. Fontänerna kastade sitt vattenstänk, militärmusiken spelade sina vackraste valser. Blomstergrupper, taflor, statyer och bullrande flitiga maskiner. En känsla af rikedom, af ungdom och förtröstan, föll som himlaburen dagg öfver mig och alla andra. När sedan, dragen af tvänne hvita skymlar, H. M. Alexander II, befriaren, under öronbedöfvande jubelrop körde fram längs allén, då slog hjärtat dubbla slag af fröjd, då kände jag djupt i min själ sanningen af skaldekonungens härliga ord:

> Din blomning, sluten än i knopp,
> Skall mogna ur sitt tvång.

Ack, det var en dag af varma och djupa rörelser. „Ille faciet“ hviskade Chauvin rörd och pekade mot kejsaren, som stannat vid den stora, festligt smyckade entrén. Då kunde jag icke längre hejda mig. Hatten flög af, och ett hurra som höll på att spränga min strupe smattrade i luften.

— Nå, hvad säger ni nu, frågade Mr Chauvin, som märkt min rörelse, har jag öfverdrifvit?

Upprörd svarade jag: — Mr Chauvin, min vän, låt mig trycka er hand. Hvad hade det bliivit af detta land utan er!

— Fluctuat nec mergitur är min familjs devis, sade han stolt, och en fuktig glans lyste i hans klara ögon.

Arm i arm gingo vi upp till batterierna i Brunnsparken. Än i dag minnes jag, huru han som „Napoleon på Wagrams redutt“ stod där med armarne i kors öfver bröstet. Den smärta galliska figuren stod „en silhouette“ emot hafvet, ansiktets nobla profil tecknade sig mot horisonten, stolt kraftig och fin, och dock, huru lik han var den arma flyktingen från för fem år sen! Ack, dessa soliga dagar, dessa lyckliga tider, när man trodde på allt, hoppades allt af framtiden. Du ljufliga vår anno 1876, du seklets kulmen i vårt land, med dina glänsande löften som gyllne bubblor på lifvets ström. Ack, som bubblor ha de skiftat och flutit hän . . .

Se där mina tidigaste hågkomster af Jean Bonhomme de Chauvin; jag bevarar dem i mitt minnes vackraste tempelgård. Chauvin lefde, som alla veta, flere år i Finland, där han fann sig förträffligt. Han ville icke höra talas om att flytta igen till Frankrike, till republiken, som han afskydde. Han mindes det grymma „à la lanterne Mr Chauvin“ han engång skälfvande hört från min mansard vid rue de Pépinière. Nej, Finland var

hans andra fädernesland, plägade han säga, här ville han lefva och dö. Han gjorde talrika resor i vårt land, besökte sångfesterna i Jyväskylä och Kuopio, vann varma vänner och anhängare där. Hans arbetsförmåga var otrolig, han räckte till öfverallt. Flere af våra järnvägars rentabilitet lär han med tydliga siffror ha uppvisat. För den finska industrin blef han en lifgifvare, en uppväckare. Själf utan medel, tog han varmt till tals de stora frågorna och var kort före sin död sysselsatt med ett projekt om uppförande af guldspinnerier i Dalsbruk.

Egentligen är det endast en sak i vårt land som icke berörts af hans värksamma ande: det finska jordbruket. Spekulativt anlagd som han var, kunde han icke taga med i sina beräkningar ett sig så långsamt förräntande värde som den finska jorden.

Chauvin kunde icke motstå vårt klimats inflytelse bättre än andra sydbor. Under de sista åren af sitt lif var han ofta sjuk och sängliggande. För att söka bot för sina krämpor gjorde han emot uttryckliga förbud af sin läkare en resa till St. Petersburg; den borde han aldrig ha gjort.

Nevastadens klimat, dess sumpiga, råa luft var för mycket för hans delikata konstitution. Han sjuknade där, och jag är förvissad om att han där ådrog sig den åkomma som inom kort

lade honom på dödsbädden, nämligen influensan eller den ryska snufvan. Han dog en hastig död och lämnade sina många beundrare och vänner öfverraskade och bestörta öfver förlusten af en anderik, begåfvad, varmhjärtad och oegennyttig vän.

Hans begrafning försiggick med mycken solennitet. En af våra mest berömda vältalare tolkade vid griften Chauvins lefnadssaga, hans betydelse för vårt land. Andan och innehållet af hans tal var ungefär följande.

Chauvin hade kommit till vårt land som en främling, men huru snart hade han icke denationaliserat oss! Den för vårt lynne egendomliga betänksamheten och tystlåtenheten, detta vemodiga allvar, som höll på att förkväfva oss, smalt bort i hans sällskap. Vi blefvo något af hvad han själf varit, företagsamma, förhoppningsfulla, glada som denna söderns rikt begåfvade son. Han ingöt hos oss tillförsikt till vår egen kraft, en fast öfvertygelse om våra rättigheters orubblighet, våra lagars bestånd, vår andes förmåga och möjligheten af en glänsande ekonomi. Chauvin lät oss bland annat tro på en finsk konst, jag menar icke den, som blygt döljer sig i de tusen hemmens enkla hvardagsrum, utan den som på världens fredsfester, expositionerna, breder sig ut mot purpurgrund. Chauvin gaf oss skämtets gåfva, de

lekande calembourerna, dessa gnistor, som springa fram när ideerna tumla om och stöta mot hvarandra. Och utan öfverdrift kunna vi säga: huru hade lifvet i detta land, där Uleåborg kan sägas ligga i hjärtat af Finland, där is och snö äro vinterns, frosten sommarens gåfva, gestaltat sig, om icke herr Chauvin lärt oss att se lifvet ljust, framtiden förhoppningsfull. Också du hade dina vedersakare, ädle främling — men ingen har kunnat anklaga dig för egennytta; som alla sanna chauvinister var du en sann idealist, fjärran från „auri sacra fames".

Farväl, gamle vän Jean Bonhomme de Chauvin, må foster . . . må Finlands frusna jord ligga varm på ditt lätta hjärta.

Chauvin dog på en märkelig dag, den 1 dec. 1890. Ett år efter hans död restes detta praktfulla monument — bolaget Granit — som vi alla känna, på hans graf. Tyvärr har arkitekten allt för fritt handskats med roccocons ovaler och snörklar på hans vapensköld; när man nu skall läsa den berömda familjedevisen, måste man gå omkring cartouchen och kommer då ovilkorligen att få orden omkastade: mergitur nec fluctuat, en högst odiös interpretation.

Chauvins anförvanter hunno icke till begrafningen.

Närmast sörjes den aflidne af en broder, Pantagruel Bombaste, storkalkulator vid Panama bolaget — dock icke inblandad i processen — och en aflägsen släkting, Ivan de Chauvin, spiritus rector i den ansedda tidningen Moskovskia Vädomosti, samme person som gjort upp förslaget till „la belle alliance“. Denna familjs devis är lånad från Juvenalis och lyder: „Stulta est clementia“.

ETT PROBLEM

Ett problem.

Ingeniörer äro farliga menniskor. Ingenting är för dem absolut, intet heligt, intet hållbart i längden. En magister, en teolog, en jurist, den ringaste tjensteman i det obetydligaste verk har något, som han blindt tror på i sitt yrke, vore det också endast ett tjenstereglemente, har med andra ord en auktoritet, men en ingeniör, han är oberäknelig. I går menniskokraft, i dag hästkraft, i morgon ånga, så elektricitet, Imatras svall, oceanens vågor, solens värme — han byter om system som himlen byter färg! Ingenting slås hos honom

fast för decennier, än mindre sekler, han pröfvar allt, försöker och försöker ständigt! Just därför att något är bra, vunnit anseende, förtroende och fotfäste hos allmänheten, försöker han att göra det bättre.

En sådan der auktoritetslös ingeniör hade nu, gud vet genom hvilken nyck af ödet, blifvit vald till ordförande för fattigvården i staden W. Han kunde naturligtvis icke låta det bli vid det gamla med den inrättningen heller, den skulle stöpas om fullständigt. Inom mindre än en vecka trummade han ihop inspektören för fattigvården, ekonomen, föreståndaren och en rådman, och där blef syn i fattighuset med ty åtföljande protokoller, inlagor, kartor och papper, men märk — inga reservationer!

Fattighuset i W. låg längst borta vid en af stadens tullar. Det behöfde sannerligen ingen skylt, det var de fattigas hus, det såg erbarmligt ut. Skeft och vindt stod det i sned linie mot gatan och reste sitt brutna trätak och sina söndriga skorstenar mot skyn. Dess ömklighet stack än mera fram tack vare den rosenröda färg, med hvilken någon snillrik arkitekt låtit anstryka den gamla kåken. När man genom den rankiga porten kom ned till den lågt belägna gården, visade det sig, att det mot gatan en våning höga huset här klifvit upp på ett högt, af rullstenar illa sammanhopadt fundament. Från den med näsllor be-

vuxna gården ledde en bred och öppen trätrappa upp till förstugan. Föreståndaren och kosthållaren stodo bugande, upprörda och oroliga där uppe på trappan, när synemännen stego upp för de knarrande stegen. Golfvet i förstugan var betäckt med granris — granris i rum som om julen doftar så friskt och minner om julfröjd och festliga samkväm, men eljes alltid har med sig en lukt af sjukdom, död och begrafning! Först inspekterades den manliga afdelningen. Allt var så inspektionsmessigt som under förhandenvarande omständigheter var möjligt; icke ens skurlukten saknades. I ett stort, snarare hett än varmt rum dels sutto, dels halflågo ett dussin gubbar. I ett hörn satt en idiot, hopkrumpen som en björn i sitt ide, i ett annat en dåre fastbunden vid ett bastant rep om sex à åtta fots längd. Rakade, med utgräfda kind- och framtänder, som läto käkpartiet vissna och sjunka samman och gjorde af munnen ett svart hål i anletet, sutto gubbarne i rad på sina sängar, medan några andligen eller kroppsligen paralyserade yngre karlar vid inspektörernas ankomst stego upp och gjorde en rörelse, som skulle tagas för en bugning. Utom det tunga flåsandet hos en af astma lidande gubbe herskade en pinsam tystnad i rummet. Om den absoluta friden skall sökas upp någonstädes på vår jord, så finns den i fattighusets manliga afdelning. Här var allt hopp förintadt

och med hoppet alla strider. Dessa menniskors lefnadsmål var dagens mål, deras drömmars mål en pipa tobak; hos de djärfvaste vagabondnaturerna lockade, måhända hägrande i ett oupphinneligt fjärran, den nästan förgätna njutningen af en sup. Deras tankar, som att döma af ansiktsuttrycket stelnat i lifvets vinter, tycktes svaga och långsamma röra sig mellan bleka bilder från ungdomens år och dunkla aningar om grafvens frid, om himlens fröjder.

Från det sollösa, i hast uppsnyggade rummet gingo synemännen till den kvinnliga afdelningen. Här var allt annorlunda. Luften var än sämre, het, kväfvande, fylld af ålderdomens utdunstningar, kaffeångor, lukt af läderskor och elände. Rummet var endast åtta fot högt och hade ursprungligen utgjorts af en lägenhet om tre rum och kök, som nu förenats till en sal. Taksparrarna hade böjt sig starkt och spruckit i torkan, så att det hela såg fallfärdigt ut. De små kvadratiska fönstren med sina gröna glas voro stoppade, kittade och klistrade, så att icke en pust frisk luft slapp in i rummet. Golfvet såg ut, som en illa lagd chaussé. I ventilerna hade sparfvarna byggt bo från utsidan; från insidan hade de i åratal stoppats till med strumpor, klutar och lappar. Öfverallt spår af vanvård och förfall. Magra, förtorkade kvinnor rörde sig i korta, tvära vändningar mellan feta matro-

nor och vattusiktiga käringar, som stönande och långsamt seglade mellan sängar och bord i det trånga rummet. Magra som tjocka, om deras förståndsgåfvor ock voro fördunklade, om deras kroppar voro än så slagrörda, läto dock sina tungor löpa fritt. Den passivitet, som var så slående i den manliga afdelningen, var här icke att skönja. Man hade många stridigheter att afgöra, många intressen ännu att bekämpa. Hvem skulle ha den bästa platsen vid fönstret, när likprocessionen från staden högtidligt och långsamt med sorgklädda hästar, kuskar i svart vadmal och likvagn med silfversirater skred förbi till det sista målet för ett menniskolif? Hvem skulle i tur och ordning få värma kaffepannan i spiseln, som sedan gammalt stod kvar i rummet? Huru många kristiblodsdroppar, myrtnar, och balsaminer skulle få plats på fönsterbrädan? Hvem var närmaste och verkliga ägaren till den gråa, feta katt, som sen salig Lundströmskans tid bodde i fattighuset? Sist och slutligen den fråga, som gaf anledning till de största tvister: hvem skulle sitta närmast brasan och närmast ugnen? Se där ämnen, som fylde pensionärernas dag från morgon till kväll, frågor, som diskuterades med den ifver att hjonen voro delade i tvenne skarpt åtskilda läger, hvilka stodo i strid med hvarandra om sina intressen och om uppfattningen af rätt och billighet lika envist och

hårdnackadt som deras lyckligare lottade medmenniskor utom inrättningen.

Men i det hela trifdes man godt här; inga omsorger om lifvets uppehälle, om kroppens nödtorft, tyngde dessa orkeslösa gamla. Det mesta af det lilla arbete, som gjordes här, gjordes för lyxens, för njutningens skull. Man städade och tvättade endast när krafterna och viljan det tillåto. Eljes spann, stickade och stoppade man, allt för en ringa penning för att erhålla medel till det oundgängliga lifselixiret — kaffet.

Kom någon gång — och det hände ofta vid jul och påsk och äfven eljes — en fru i frasande siden eller en ung flicka i ljus, luftig foulard med rosor och flor, en finhyllt flicka, som bland dessa mumiefärgade gummor såg ut som en uppenbarelse från en annan värld, för att helsa på en gammal dadda, en uttjent trotjenarinna, då var det fest för fattighushjonen. Åtminstone ett skålpund kaffe eller thé jemte socker var städse tacksamhetens offer på den plikttrogna ålderdomens altare.

En blommande bellis eller än mer Venus stolta träd, den betydelsefulla myrten, uppdragen i fattighusets kväfvande atmosfär, var en kostbar skatt. En sådan, sänd på lämplig dag till hus, där man fordom tjenat eller sysslat, inbragte städse nya vinster af den oumbärliga, glädjebringande bönan. An större var glädjen, om barn eller bar-

nabarn komma „instickande“ på helgdagarna med gåfvor af mat, kläder och penningar.

Så förflöt lifvet här som ett urverk, regelbundet, tyst, utan att dess safter ödslades bort, utan att de sista krafterna tömdes. Var det då under att den flämtande lifslågan här tog upp sig igen. Sextioåringen, som trälat, kanske svultit, som trott sig stappla vid grafvens rand, tog upp sig här igen, såg sin eftersommar, såg år efter år förgå. Den ena kosthållaren efter den andra drog bort med sina hopsparade medel, den ena föreståndaren efter den andra tröttnade på att gräla med myndigheterna om förbättringar, men hjonen gingo kvar, hade det varmt, mådde i den förpestade atmosfären „som gammalt folk mår“ och lefde som „vått brinner“, men lefde ändå. Icke ens de smittosamma sjukdomarna togo på denna de gamlas talang. Tyfus, koppor och andra härjande krämpor, allt hade de haft någon gång i sitt lif; nu voro de oantastliga; alla de svaga hade dukat under i lifvets strid, endast denna elitkår hade stått ut i den hårda kampen. Andra vapen måste mordengeln tillgripa mot dessa sega lif.

När fattighusinspektionen var slut, utmynnade alla yttranden, allt meningsutbyte, i de fruktansvärda orden: „duger inte, kommunen behöfver en ny, rationellt ordnad och välskött fattiggård på landet“. Detta dunderslag väckte oaktadt alla kostnader, som voro en följd däraf, bestämdt icke

så mycken förargelse och förtret, så mycket tal och onödigt ordbyte hos kommunens fäder som hos hjonen.

Ty hjonen, som icke klagat eller bråkat, som lefvat sig in i sina förhållanden, funno det omenskligt och onödigt. Omenskligt var det att de, som förnött sin skönaste ungdomstid i staden och kokat och bryggt i herrskapskök, passat upp vid fina bjudningar, hvarje söndagseftermiddag öfversvämmat stadens gator och esplanader, med ett ord varit riktiga inskrifna stadsbor, nu på gamla dagar skulle flyttas bort till landet, kanske få bo med rama bönder — det var höjden af omensklighet! Aldrig skulle de få se en likprocession — och kom väl fru X. eller fröken Y. till landet med glädjetributen? Aldrig! Och onödigt var det, allt var ju som det borde vara — inte hade hjonen klagat — hvad bråkade man för? Aldrig fick det gamla goda vara som det var, ständigt skulle det bytas och ändras om här i världen. Men ack — intet hjälpte!

Knappast ett år hade förgått, innan ingeniören hade sin nya inrättning färdig. Den stod ensam på en tallbacke vid stranden af en lerig vik, en knapp half mil från staden. Med sitt höga plank, sin höga ventilations- och köksskorsten såg den ut som en riktig fabrik, och alla hjonen badades, desinficierades, kläddes i nya kläder, likartade som

uniformer, skildes åt efter kön och ålder, klassificerades, numrerades och fördes en hvar i sin afdelning, en afdelning på den ena sidan, den andra på den andra sidan om gården. Och gamla vänskapsband, som hållit ihop i tiotal år, brusto, och gammalt agg och ovänskap, som med dispyter och gräl piggat upp en enformig tillvaro, samt då och då satt den tungt rullande bloden i nödig svallning, fick icke mera tillfälle att vakna till lif. Och i de höga, stora rummen med fönster som i en kyrka gingo de gamla hjonen och sökte skydd mot de moderna ventilationsrören, som drogo med en maximalhastighet af tre meter i sekunden så att friska fläktar kändes i hvarje knut af rummet, och voro rädda att gå till de Gurneyska lamellugnarna, i hvilka ingen låga syntes och hvilka voro svart som likkistor ,men gåfvo en helvetisk hetta, så att det ångade från en, när man kom dem nära. Och hvilken ordning herskade här icke! Katten, den hade att börja med dränkts på kommunens bekostnad. Så måste man äta på engång, tvätta sig på engång, lägga sig på engång och stiga upp på engång. Ack, allt hade man möjligen kunnat lida och underkasta sig, men frånvaron af det fria kaffedrickandet, för att icke tala om den oerhörda snyggheten — aldrig! — Förr, i den gamla goda fattiggården, fick man koka sitt eget kaffe i sin egen gamla kaffepanna när som helst och hvar som helst, men

då köket — som här var fallet — låg i andra ändan af gården hvad ville man göra? Gå dit den, som riskerade det! „Ordning skall det vara“, hette det där, och så fick man gå igen samma väg man kommit, men utan kaffe. — Ack, lifvet förlorade sin enda krydda, kaffet, och sitt enda behag, friheten! Och hvad arbetet och stöket, hvad år och mödor, sjukdom och plåga, tyfus, koppor, lunginflammation och hvad de allt heta, dessa menniskornas plågoris och befriare, icke fått bugt med, det fick ordningen. När lifvet icke mer har något behag, har det äfven mist en stor del af sin motståndskraft. Stukade af det myckna nya, af snyggheten och ordningen, lade sig de engång så uthålliga och sega gamla på sitt yttersta och föllo af som löfven om hösten. Och klart var att af den gamla stammen snart nog ingen enda skulle finnas kvar.

Vår ingeniör hade gripit verket an med ärlig vilja, han hade velat slå ett stort slag för humanitet, för menniskovärde och menniskorätt — och han kände att han icke lyckats. Han hade lärt sig att hvarje lidande är individuellt, att en hvar måste själf tömma sin smärtas kalk. Olyckan beror mindre af yttre omständigheter än af inre själstillstånd. Förnöjsamhet, om ock i ett fattighus, är lycka. Han kände huru litet vi i det hela kunna göra för hvarandra, han insåg att man endast varsamt får gripa in i sina medmenniskors angelägenheter,

äfven då de synas mest hårresande. Han kände en isande fläkt af seklets pessimism ila genom sin friska, ungdomliga själ. — Men nej, det kunde icke vara så, det kunde aldrig i lifvet vara rätt! Och så gjorde han upp sin kalkyl å nyo, räknade och beräknade: kalkylen slog in! De fattiga lefde bättre än förut, bodde bättre, åto bättre, voro bättre klädda — det var det problem han skulle lösa och han hade gjort det.

EN CHAUVINIST

En chauvinist.

Alla tre voro teknici, alla tre landsmän, alla sen någon tid moskoviter och alla jurymän för föremål vid den X gruppen på den panslaviska utställningen i Moskva. En var smör- och ostsmakare och kallades ostfinnen, en luktade på petroleum och laborerade med alla biprodukter naftan ger — han kallades smörjhornet — och en var vinprofvare och likörsmakare och kallades därför samt äfven för andra på saken inverkande omständigheters skull Bacchus. Alla bodde de tillsammans i en villa i den vackra Petroffska parken, som mot norr

begränsar det enorma Hodinska fältet utanför Moskva. Där, i skyddet af de mörka kastanjerna och de skuggiga lönnarna, var det skönt att vistas under de heta sommardagarna, men gick man utom den rogifvande skuggan, öfver den s. k. Tverska chaussén till sandfältet, där utställningspalatset var uppfördt, då var det slut med svalkan. Solen brände, och ett fint, intensivt rödaktigt damm stod som en gloria eller en astralkropp omkring enhvar som rörde sig på slätten eller i den med endast små buskväxter planterade utställningsparken. Under glastaken inne i järnpalatset eller skjulet rådde en intensiv hetta, som icke blef angenämare af doften från alla dessa varor, hvilka nu i värmen stodo sig som de kunde.

Den första tiden höllo de tre landsmännen kuraget uppe. Ostfinnen gick flottig och bestyrsam omkring. Smörjhornet, lättantändlig och benzindoftande, klottade med vaselin, benzin, naftalin, paraffin etc., medan Bacchus, glad, rödmosig och glimmande, drack ömsom blodrödt kahetinskt och topasgult krimvin och sköljde ned dessa sträfva drufsafter med bessarabisk champagne eller furst Woronzoffs tauriska sherry n:o 2. Men inom kort blef det värre för våra vänner. Flottet och spriten började kvälja dem. Om aftonen sutto de hemma på sin veranda, med massor af sodapulver och bilinervatten framför sig, och sågo nedslagna

ut. I synnerhet Smörjhornet var vid eländigt humör, ty hvart han kom, förde han med sig en genomträngande lukt af petroleum, hvartill kom att hans händer voro anilinröda. Bacchus plirade melankolisk upp mot himlen, där små sömniga stjärnor tändes uppe på det blå, af böljande lätta dimmor betäckta fästet, medan månen, full och röd, strödde sitt matta ljus öfver kastanjernas och popplarnas mörka blad.

Ännu några dagar till — och de tre landsmännen voro icke att känna igen. Ostfinnen var uppe i smöret ända till hakan, Smörjhornet nös petroleum påstod han, men Bacchus var det värst med. Han spottade och drack kallt thé och baddade dessemellan sin förstörda tunga i varm olja. Från verandan, där de tre vännerna sutto, hade de mellan höga lummiga löfträd en hänförande utsikt öfver slätten. Den låg i månskenet tyst och hemlighetsfull, medan längst borta vid horisonten den lilla, fattiga byn vid Moskvaflodens strand steg som en hägring på hafvet upp ur aftondimmorna och den af värmen dallrande etern och lät en drömma om luftiga molnpalatser, om en stad af det skiraste och mest vaga material. I parken var det tyst och stilla. Talltrastens sång ljöd mild och smekande, endast då och då afbruten af lösryckta toner från en orkester, som någonstädes i fjärran spelade den olycklige grefve Sollogubs „Ack

Moskva, du lilla moder". Våra landsmän sutto tysta och tungsinta och tänkte på de tusen sjöars land och nordens ljusa sommarnätter, då plötsligt Bachus for upp. Hans ansikte var mörkrödt, han mumlade några obegripliga ord och började till kamraternas undran göra en besynnerlig toalett. Han stack byxorna i stöfvelskaften, knäppte upp hängslena, drog fram skjortan öfver benkläderna, kastade bort rocken, skjortkragen och halsduken, benade håret midt öfver hjässan och sköt mössan i nacken. Så gick han kryssande in i villan och kom om ett par minuter åter ut med samma fart och elegans som man äger, när man går på ett gungande däck. Han hade tagit med sig ett handklavér och var härlig att skåda, där han med stora gester svängde musiklådan öfver sitt hufvud. Han såg ut som en fullblods rysk bonde, sådan han påsktiden ter sig hemma i sin by, lifvad och musikalisk.

— Hej, pojkar — skrek han — nu har jag fått ett ryskt rus af drufvor, vuxna på Rysslands jord. Det heliga Rysslands finaste safter och dofter ha värmt upp min själ och mitt hjärta, och nu känner jag mig ett med detta stora och härliga land. Jag är ryss, moskovit, slavofil, . . . kom hit, här skall dansas kasatschki och trepaka så verandagolfvet gungar! Och Bacchus svängde scharmankan och drog ur den en hel knippe obestämda, inkorrekta och mångtonande ljud, slog klackarna i

golfvet och började en den vildaste lillryska dans, som gjort heder åt hvilken malorossisk sångkör som helst på Moskvas finaste teater.

Ostfinnen och petroleummenniskan lågo på hvar sin bänk och skrattade så de fingo tårar i ögonen, så lustig tog sig Bacchus ut i sin dans. Men när denne omsider märkte de andras skratt, bemäktigades han af den drucknes orimliga vrede och började fara ut mot dem i ett häftigt och långt andragande, där logiken visserligen fick sitta emellan mer än en gång, men som i det hela gick i en bestämd gir och följd.

— Jaså ni skrattar åt mig? Härhemma i mitt eget land? Hvad är ni för folk egentligen? Fördömda tschuchoner är ni, som satt er fast här i det heliga Ryssland, parasiter, som lefven på det finska — —nej, det ryska folkets arbete och märg! Främlingar, som ägen ingen rot i det finska, — — nej, det ryska folkets djupaste lager. Andefattiga opportunister, som tagen hvad tillfälligheterna bjuda er! Torra embetsmannasjälar! Känner ni det finska — nej, det ryska folkets hjärtas slag? Hvad vet ni om dess tysta drömmar, dess själs behof, dess djupaste förhoppningar? Ert språk är främmande, fattigt, oskönt och talas af en försoffad nation på högst fem miljoner. Er kultur hör vestern till. Skeppen er åter in i edra ekstockar och faren till er ljufva vester. Där bor ni en

handfull folk, sex sjundedelar, nej — låt mig se — en tiotusendedel af oss. Där har ni lagt vantarna på de bästa bitarna af vårt land, ty hafvet är bäst, och ni säger helt frankt att ni suttit där i tusen år. Hvem har bevisat det? De, som kommo för tusen år, äro längesedan döda. Sjung ni er nationalsång „Herää Suomi“ från Pyttis skär till Hangöudd — det blir väl slut på den visan, när vår härliga folksång, „Yksi kieli, yksi mieli“, ljuder från Ochotska hafvet till Eckerö. Och ljuda skall den, ty vi ha rätten på vår sida, rätten, d. v. s. folkets heliga, klart uttalade vilja, den kompakta majoritetens. Bort med er! Ni säger att ni lefver på heliga, besvurna löften? An sen? Den, som gaf er dem, kan väl taga dem åter. Vi ha gifvit dem godvilligt. Nu är det slut. Nu vill det ryska — nej, det finska folket bli herre i sitt eget hus; vårt språk skall bli husbondens språk och icke längre endast hviskas i byknutarna och på bakgatorna! Vårt språk är fullt moget att ersätta ert. Vi ha en ung, lifskraftig literatur, en världsstormande Tolstoj, hvars läror flyga världen kring, ett nationalepos, som öfverglänser era dimdunkla fornsagor — — —

Han tystnade för ett ögonblick och slog så om till den melankoliska genren:

— Tänk hur stort det vore af er att förstå tiden, att kasta bort ert usla modersmål, att om-

fatta det språk, som talas af hundra miljoner i vårt land. Och nyttan sedan? Hvad allt kan man icke blifva här i landet, när man kan vårt språk? Nyttan, nyttan! — —

Det slog stopp i Bacchus talmaskin, ångan hade tagit slut, han föll ned på sin soffa och somnade bort med ännu ett „nyttan!“ på sina läppar.

Kamraterna förde honom varsamt in, lade honom till sängs och beklagade varmt att vännen Bacchus nödd och tvungen druckit för mycket för en enda gång i sitt lif.

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — —

Sen dess ha ett par år gått och vännen Bacchus bekantskap ha vi alla gjort, men numera kallas han icke vid vingudens glada namn. Han har fått anställning som kronikör i en mängd finska tidningar och heter nu ömsom Matti, Tuomas, Jussi och gud vet hvad! Och för allt hvad han för till torgs under strecket har han i stort taget samma motiv, som då han i Moskva nödd och tvungen drack af det ryska vinet.

INNEHALL.

	Sid.
Ett lif	1.
Bland kroppsarbetare	51.
När värneplikten rycker in	75.
Jul i krig	93.
Utan hem	105.
Monsieur Jean Bonhomme de Chauvin	131.
Ett problem	149.
En chauvinist	163.

RÄTTELSER:

Sid.	4	rad.	3	står bättre	läs större
„	14	„	13	„ har	„ hon
„	64	„	12	„ tydliga	„ tydiga
„	80	„	16	„ man	„ män

INNEHALL.

BIBL. R. G. UNIV. UPSAL.

Elsa.

Teuvo Pakkala.

Autoriserad öfversättning af H. Lbg.
Efter en bearbetning af förf.

Redan länge har anmälaren följt Teuvo Pakkalas literära produktion med intresse. — — — — — — — — — — — — —

Elsa synes mig vara icke blott det bästa af alla hans arbeten, utan äfven det mest betydande af alla de skönliterära arbeten, som under det sistförflutna årets lopp utkommit på finska. — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Den som af en berättelse främst begär en spännande intrig och växlande öden i hufvudpersonens lif bör icke läsa Elsa.

Elsa är en enkel berättelse om en ung, vacker flicka, uppvuxen i fattigdom, dotter till en sjömansenka. Hon älskas af en sjöman, Tuira, som dock, innan han beger sig på långresa, icke framför sitt frieri. När han återvänder, har Elsa skänkt bort sig åt Jori Montin, sonen till en af stadens handlande.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Denna enkla, beklagligtvis icke ovanliga, episod är emellertid framstäld med mycken konstfärdighet och med en medkänsla för de personer, hvilka förf. låter uppträda, med en värme som omedelbart värkar på läsaren. Och detta, att väcka sympati eller, som det på dansk-svenska heter, förståelse af de skildrade personerna, är en af de främsta betingelser vi ställa på hvarje författare. Pakkalas varma hjärta förnekar sig icke ens, då han beskrifver en af dessa förkastade, som bo vid hamnstadens gränder. Några af de vackraste sidorna i hans bok äro egnade en slik Magdalena-figur, som i slutet af boken föres till korrektionshuset på samma tåg med hvilket hennes förförare, pastor Abraham Wimpari, reser till den socken som valt honom till sin själasörjare.

De karaktärer, förf. skildrar, äro icke djupa eller gåtfulla. Det är enkelt folk, i enkla förhållanden, i daglig kamp för lifvets uppehälle; de ha alla mer eller mindre samma världsåskådning, samma sträfvanden och samma förhoppningar. Men de äro framstälda med så mycken träffsäkerhet, att de alla lefva sitt eget individuella lif, fritt från alt schablonmässigt och efterbildadt. — — — — — — — — — — — — — — — — —

Boken är, frånsedt några oegentligheter, i alla fall ett varmt skrifvet och varmt kändt upprop för de små och elända — något som icke kan skrifvas för ofta — den behandlar ömtåliga förhållanden på ett så finkänsligt sätt, att man vore frestad tro det något sådant som den förflutna tidens naturalism als icke funnits till. — — — — — — — — — — — —

J. A. (Finsk Tidskrift.)

Aktiebol. F. Tilgmann, H:fors.

22 omslag 1